

STARTER

ROZWÓJ MŁODYCH PRZEDSIĘBIORCZYCH

**RAPORT
Z BADANIA**

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW MIASTA GDAŃSKA

GDAŃSK 2019

SPIS TREŚCI

Wstęp

- 1 CELE BADANIA**
- 2 INFORMACJE O BADANIU**
 - 2.1** Metodologia badawcza
 - 2.1.1** Etap I – Analiza danych zastanych
 - 2.1.2** Etap II – Badania jakościowe
 - 2.2** Grupa badawcza
 - 2.3** Pytania badawcze
- 3 FORMY WSPARCIA MŁODZIEŻOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GDAŃSKU**
 - 3.1** Podstawa programowa w systemie szkolnym
 - 3.2** Spółdzielnie uczniowskie
 - 3.3** Miniprzedsiębiorstwa

- 3.4** Programy i projekty
- 3.5** Instytucje wspierające młodzieżową przedsiębiorczość
- 3.6** Przedsiębiorczość akademicka
- 4 MOŻLIWOŚCI ROZWOJU**
 - 4.1** Potrzeby
 - 4.2** Bariery
 - 4.3** Uwarunkowania formalno-prawne
- 5 GDAŃSK NA TLE WOJEWÓDZTWA I KRAJU**
- 6 WNIOSKI I REKOMENDACJE**
 - Przypisy

WSTĘP

Gdańska Fundacja Przedsiębiorczości (GFP) została powołana przez Miasto Gdańsk w odpowiedzi na potrzeby rynku. Celem Fundacji jest popieranie rozwoju gospodarczego oraz działalność edukacyjna w zakresie przedsiębiorczości, w tym wspieranie dzieci i młodzieży w rozwijaniu postaw przedsiębiorczych. GFP realizuje te działania poprzez między innymi prace badawcze istniejących form wsparcia młodzieżowej przedsiębiorczości w Gdańsku.

Miasto Gdańsk planuje stworzyć Model Edukacji i Wsparcia Młodzieżowej Przedsiębiorczości. Miasto chce być liderem progresywnej edukacji, polegającej na kształceniu twórczych, racjonalnych, odważnych i samodziel-

nych obywateli; chce pomagać młodzieży w rozwijaniu talentów i zdobywaniu umiejętności – zarówno społecznych, jak i biznesowych – właściwych ludziom przedsiębiorczym. Innowacyjny model wsparcia ma doprowadzić do powstania systemu sprzyjającego realizowaniu ambicji zawodowych młodzieży w przyjaznej przestrzeni miasta i regionu. Usystematyzowanie działań wspierających edukację w zakresie przedsiębiorczości pomoże lepiej przygotować młodych ludzi do wejścia na rynek pracy.

Zaprojektowanie odpowiedniego modelu jest wpisane w strategię Gdańskiej Fundacji Przedsiębiorczości, a wyżej wymienione działania zostały docenione przez Europejski Komitet

Regionów, który nagrodził Gdańsk i województwo pomorskie w konkursie „Europejski Region Przedsiębiorczości” 2020.

Niniejsze badanie jest pierwszym etapem tworzenia Modelu Edukacji i Wsparcia Młodzieżowej Przedsiębiorczości w Gdańsku.

Na podstawie uzyskanych wyników sformułowano wnioski i rekomendacje dla samorządu.

CEL BADANIA

1

Celem badania „Rozwój młodych przedsiębiorczych” była diagnoza obecnej sytuacji, potrzeb i oczekiwań oraz trendów w zakresie przedsiębiorczości.

Pod pojęciem przedsiębiorczości należy tu rozumieć zarówno kształtowanie odpowiednich postaw, jak i systemowe wspieranie powstających inicjatyw uczniów i studentów. Już w raporcie z 2015 roku wydanym przez Global Entrepreneurship Monitor (GEM): „Future Potential – a GEM perspective on youth entrepreneurship 2015” (pol. „Przyszły potencjał – perspektywy GEM dotyczące przedsiębiorczości wśród młodzieży w 2015”) stwierdzono,

że młodzież wykazuje znacznie wyższy poziom przedsiębiorczości niż dorośli i coraz częściej rozważa założenie własnej działalności gospodarczej¹. Ta tendencja umacnia się i wymaga reakcji w postaci rozwiązań systemowych, także na szczeblu lokalnym.

Środkiem do osiągnięcia celu było przede wszystkim przeanalizowanie danych zastanych, czyli rozeznanie sytuacji. Zidentyfikowano i zmapowano: istniejące formy wsparcia młodzieżowej przedsiębiorczości, potencjał ekspercki oraz funkcjonujące na terenie Gdańska przedsiębiorstwa prowadzone przez młodzież. Zbadano możliwości rozwoju, w tym

¹ Za: <http://gemorg.bg/wp-content/uploads/2015/11/gem-2015-youth-report-1438012592.pdf>. (dostęp: 18.11.2019 r.).

zagrożenia i przeszkody formalno-prawne. Dalej porównano Gdańsk na tle województwa pomorskiego oraz całej Polski, posiłkując się przykładami dobrych praktyk z innych miast.

Przeprowadzona analiza pozwoliła na postawienie wstępnych hipotez, które następnie zostały zweryfikowane w toku rozmów z wytypowanymi osobami. Byli wśród nich przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw młodzieżowych oraz rozmówcy indywidualni. Refleksja badawcza dotyczyła tego, co jest, a czego brakuje w kwestii rozwoju przedsiębiorczości wśród młodych. Jakościowa część badania umożliwiła przetestowanie hipotez oraz określenie realnych potrzeb i uwarunkowań stanowiących pomoc lub przeszkodę w rozwoju przedsiębiorczości.

Na podstawie wniosków z badania sformułowano rekomendacje w celu stworzenia Młodzieżowych Inkubatorów Przedsiębiorczości.

INFORMACJE O BADANIU → metodologia badawcza

2

Badanie zostało wykonane w okresie od 23 września do 15 listopada 2019 roku.

Przeprowadzono je w dwóch etapach:

- 1) analiza danych zastanych,
- 2) badanie jakościowe.

Badaniem objęto podmioty i osoby działające na terenie Gdańska oraz w innych, wybranych miejscowościach województwa pomorskiego: Gdynia, Gniew, Smętowo Graniczne, Starogard Gdański, a także w miastach spoza regionu: Bydgoszcz, Kraków, Warszawa.

2.1 Badanie zostało zrealizowane w oparciu o trzy główne techniki badawcze, należące do metodologii badań jakościowych¹:

- 1) analizę danych zastanych (*desk research*);
- 2) indywidualne wywiady pogłębione (IDI – *Individual in-Depth Interview*) przeprowadzone z ekspertami, opiekunami spółdzielni i miniprzedsiębiorstw;
- 3) diady i triady przeprowadzone z uczniami szkół ponadpodstawowych.

¹ Za: K. T. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych*, Warszawa, 2018.

2.1.1 Etap I – Analiza danych zastanych

Pierwszy etap badania polegał na przeanalizowaniu danych zastanych, pochodzących z dostępnych źródeł. Ten typ analizy na wstępnym etapie badania wspomaga reaktywne techniki badawcze. Wykonano rozeznanie rynku, poszukując aktualnych przykładów skutecznych działań i dobrych praktyk w zakresie rozwoju młodzieżowej przedsiębiorczości.

Analizie poddano w szczególności:

- podstawy programowe dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych w zakresie nauczania przedsiębiorczości;
- informacje dotyczące działań w kwestii przedsiębiorczości podejmowanych przez Urząd Miejski w Gdańsku oraz Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego;
- statuty i misje instytucji zajmujących się

przedsiębiorczością, dla których grupą docelową są młodzi ludzie: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, Fundacja Rozwoju Samorządów Uczniowskich, Gdański Inkubator Przedsiębiorczości STARTER, Centrum Rozwoju Talentów, Studenckie Forum Business Centre Club;

- ustawy, regulaminy i sprawozdania dotyczące spółdzielczości oraz prowadzenia przedsiębiorstw przez osoby niepełnoletnie;
- programy i projekty wspierające rozwój młodej przedsiębiorczości, w których uczestniczą następujące organizacje pozarządowe: Stowarzyszenie Morena, Fundacja Inspirujące Przykłady, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Fundacji Lean Education;
- dobre praktyki ogólnopolskie ze szczególnym uwzględnieniem działalności Fundacji Katalyst Education, Aniołów Biznesu, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Polskiego

Funduszu Rozwoju, Fundacji Wspólnota Wiekopokoleniowa i in.

→ dane dotyczące inkubatorów przedsiębiorczości wspierających osoby pełnoletnie: Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości, Biur Karier, Fundacji Twój StartUp, Gdańskiego Parku Naukowo-Technologicznego, Gdańskiego Inkubatora Przedsiębiorczości Starter;

→ wyniki zrealizowanych badań, w tym: raportów, opracowań, baz danych, sondaży, eksperymentów badawczych.

Do zbioru danych zastanych należą ponadto:

→ książki, gazety i czasopisma poświęcone edukacji przedsiębiorczej; wpisy na blogach, komentarze i inne treści pochodzące ze stron internetowych, a dotyczące nauczania przedsiębiorczości lub opisujące przykłady przedsiębiorczych zachowań wśród młodzieży; informacje z mediów społecznościowych,

fanpage spółdzielni szkolnych, przedsiębiorstw młodzieżowych itp.

Wyniki analizy danych zastanych posłużyły do przygotowania narzędzi badawczych użytych w drugiej części badania.

2.1.2 Etap II – badania jakościowe

W ramach badania jakościowego zrealizowano:

→ 8 indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z ekspertami zajmującymi się wdrażaniem projektów i rozwiązań dotyczących młodzieżowej przedsiębiorczości;

→ 14 IDI z nauczycielami pełniącymi funkcje opiekunów spółdzielni uczniowskich i miniprzedsiębiorstw w placówkach szkolnych na terenie Gdańska;

→ 5 IDI z ww. nauczycielami spoza Gdańska (Gdyni, Bydgoszczy, Starogardu Gdańskiego,

Gniewu i Smętności Granicznej);

→ 4 zogniskowane wywiady grupowe (diady i triady) obejmujące uczniów, którzy są członkami spółdzielni lub miniprzedsiębiorstw w szkołach na terenie Gdańska.

Wywiady z uczniami miały na celu przedyskutowanie kwestii zaangażowania tychże uczniów w działalność przedsiębiorczą oraz dowiedzenie się, jak oceniają podejmowane działania. Dodatkową korzyścią badawczą było porównanie opinii uczniów z relacjami opiekunów.

INFORMACJE O BADANIU → grupa badawcza

2.2 Drugi etap badania został przeprowadzony w trzech grupach:

- 1) ekspertów będących przedstawicielami instytucji, które zgodnie ze swoją działalnością statutową wspierają przedsiębiorczość wśród młodych osób;
 - 2) nauczycieli działających na rzecz rozwoju przedsiębiorczości (opiekunów spółdzielni lub miniprzedsiębiorstw);
 - 3) młodzieży w wieku 13–24 lat zaangażowanej w inicjatywy przedsiębiorcze realizowane zarówno w ramach działalności placówki edukacyjnej, jak i poza nią.
- Młodzież biorąca udział w badaniu reprezentowała następujące typy szkół: podstawową, liceum, technikum, branżową.

W badaniu wzięli udział przedstawiciele następujących organizacji:

- Stowarzyszenie Morena (Gdańsk),
- Centrum Rozwoju Talentów (Gdańsk),
- Gdański Inkubator Przedsiębiorczości STARTER (prowadzony przez Gdańską Fundację Przedsiębiorczości),
- Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej na Subregion Metropolitalny (Gdańsk),
- Centrum Edukacji Obywatelskiej (działalność ogólnopolska),
- Krajowa Rada Spółdzielcza (jw.),
- Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (działalność ogólnopolska),
- Fundacja Rozwoju Samorządów Uczniowskich (działalność ogólnopolska),

INFORMACJE O BADANIU → pytania badawcze

2.3 Pytania badawcze zostały podporządkowane głównym kwestiom problemowym:

- znalezieniu dobrych praktyk i przykładów skutecznych działań,
- istnieniu ewentualnych ograniczeń i barier.

Oto przykładowe pytania, które zadano młodzieży i ekspertom:

- *Jakie umiejętności warto kształtować wśród młodych osób?*
- *Czego w kwestii przedsiębiorczości brakuje w placówkach edukacyjnych i w podstawie programowej?*
- *Na jakie trudności natrafiliście i jak sobie z nimi radziliście?*
- *W jaki sposób zaangażować młodzież?*
- *Jak oceniacie wpływ opiekunów?*
- *Jakimi jeszcze formami wsparcia przedsiębiorczości wśród młodzieży bylibyście zainteresowani?*
- *Gdzie szukaliście inspiracji i merytorycznego wsparcia?*
- *Czy znacie dobre praktyki w kwestii przedsiębiorczości dla młodzieży, które chcielibyście wdrożyć?*
- *Jakie kierunki rozwoju widzicie w obszarze przedsiębiorczości?*
- *Co może być ograniczeniem lub przeszkodą w rozwijaniu przedsiębiorczości wśród młodzieży?*
- *Od czego albo od kogo zależy sukces?*
- *Czy planujecie założyć własną działalność, przedsiębiorstwo, start-up?*
- *Czy doświadczenia ze szkoły są dla was wystarczające?*

FORMY WSPARCIA MŁODZIEŻOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GDAŃSKU

→ Podstawa programowa w systemie szkolnym

3 Dzięki zastosowanej metodologii zidentyfikowano kilka różnych form młodzieżowej przedsiębiorczości występujących w Gdańsku. Istniejące inicjatywy porównano z obowiązującą podstawą programową w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, a także z aktualnymi programami i projektami o zasięgu lokalnym i krajowym. W zestawieniu znalazły się również instytucje wspierające oraz inkubatory stworzone z myślą o beneficjentach pełnoletnich.

3.1 Lekcje podstaw przedsiębiorczości wprowadzono do polskich szkół w 2002 roku.

Od tamtego czasu pojawiają się one w ramowym programie nauczania nakładanym na placówki szkolne przez Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN)¹.

W 2018 roku wyszło rozporządzenie w sprawie doradztwa zawodowego² nakładające obowiązek uwzględniania elementów kształcących świadomość ekonomiczną i przedsiębiorczą na każdym etapie kształcenia³. W szkołach zaczęły funkcjonować Wewnętrzne Systemy Doradztwa Zawodowego (WSDZ) obowiązujące wszystkich zatrudnionych w danej placówce. Plan realizacji WSDZ obejmuje

1 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół.

2 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego.

3 Zgodnie z rozporządzeniem, kwestie doradztwa powinny być poruszane już od przedszkola przez wszystkie etapy kształcenia.

wszelkie działania podejmowane w szkole w celu wzmocnienia rozwoju kluczowych kompetencji niezbędnych na rynku pracy oraz postaw przedsiębiorczych; ponadto – tematy związane z „poznawaniem siebie i własnych zasobów”, umiejętności rozpoznawania rynku pracy i „świata zawodów” oraz planowanie ścieżki rozwoju⁴.

W ostatnich klasach szkoły podstawowej pojawiły się lekcje doradztwa zawodowego, a w szkołach ponadpodstawowych – lekcje podstaw przedsiębiorczości.

Zakres godzinowy przedstawia się następująco:

- w klasach 7 i 8 szkoły podstawowej – rocznie po 10 godzin lekcyjnych doradztwa zawodowego;
- w klasach 1 i 2 szkół ponadpodstawowych (licea, technika i szkoły branżowe) – rocznie po

60 godzin lekcyjnych (2 godziny tygodniowo) podstaw przedsiębiorczości, z czego plan ramowy zakłada 52 godziny, zaś pozostałe 8 godzin jest do dyspozycji nauczyciela przedsiębiorczości.

Przedmiot podstawy przedsiębiorczości jest realizowany na poziomie wiedzy elementarnej, podobnie jak: muzyka, plastyka, wychowanie fizyczne, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie, etyka. Stanowi syntezę wybranych elementów wiedzy z dziedzin: ekonomii, zarządzania, finansów, prawa, geografii społeczno-ekonomicznej, politologii, socjologii i psychologii. Na lekcjach uczniowie zapoznają się z podstawowymi kategoriami, mechanizmami i procesami ekonomicznymi oraz z ich uwarunkowaniami instytucjonalnymi.

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Załączniki).

mi, behawioralnymi, kulturowymi i rynkowymi⁵. MEN wskazuje, że jednym z głównych celów dydaktycznych przedmiotu ma być przygotowanie uczniów do aktywności zawodowej i planowania swojej przyszłości.

Zakres wiedzy, która ma być przekazywana na lekcjach podstaw przedsiębiorczości, jest bardzo szeroki. W praktyce założenia MEN okazują się często niemożliwe do zrealizowania, ze względu na przeciążenie programu szkolnego. Najnowszy Raport Millenialsi 2019 potwierdza, że „Szkoła nie jest istotnym źródłem pozyskiwania wiedzy z zakresu ekonomii, finansów i gospodarki”⁶.

Innym aspektem rozporządzenia z 2018 roku jest wytworzenie dużego zapotrzebowania na

nauczycieli z nowymi kwalifikacjami. Jeżeli w szkole brakuje nauczyciela wykwalifikowanego do prowadzenia przedmiotu doradztwa zawodowego, dyrektor placówki może zlecić prowadzenie tych zajęć innemu nauczycielowi. W praktyce często obowiązek ten powierzany jest pedagogom z najmniejszą liczbą godzin dydaktycznych w danej placówce.

Nowe wymagania programowe położyły nacisk na dostosowanie edukacji szkolnej do dynamicznych zmian na rynku pracy. Szkoły stanęły przed koniecznością budowania relacji z podmiotami zewnętrznymi, w tym z instytucjami otoczenia biznesu. Nie mając doświadczenia, wielu nauczycieli ogranicza nauczanie wyłącznie do teorii, co uniemożliwia efektywne rozwijanie przedsiębiorczości wśród uczniów.

5 Zob. <https://podstawaprogramowa.pl/Liceum-technikum/Podstawy-przedsiębiorczosci> (dostęp: 18.11.2019 r.).

6 Zob. <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/human-capital/articles/raport-millenialsi-2019.html> (dostęp: 18.11.2019 r.).

FORMY WSPARCIA MŁODZIEŻOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GDAŃSKU

Spółdzielnie uczniowskie

3.2 Spółdzielnie uczniowskie są formą organizacji szkolnej, która podlega uregulowaniom w przepisach Ustawy o systemie oświaty. Sytuacja prawna spółdzielni uczniowskich nie została jednak potraktowana odrębnie w ustawie Prawo spółdzielcze. Tym samym działają one na podstawie ogólnych zasad ruchu spółdzielczego, posiłkując się ramowym statutem z 1999 roku, powstałym w efekcie porozumienia MEN i Krajowej Rady Spółdzielczej. Spółdzielnia uczniowska nie posiada osobowości prawnej, nie podlega rejestracji w KRS, nie ma obowiązku podatkowego (jest formą wewnętrznej działalności szkoły) i nie rozlicza się z Urzędem Skarbowym. Prowadzi ewidencję działalności oraz uproszczoną księgowość,

której wyniki przedkłada dyrekcji szkoły na koniec roku szkolnego.

Spółdzielnia uczniowska powstaje w szkole za zgodą dyrektora, który powołuje jej opiekuna, a rada pedagogiczna podejmuje uchwałę o wpisaniu spółdzielni do statutu szkoły. Oprócz tego spółdzielnia tworzy własny statut, który staje się podstawowym aktem prawnym regulującym jej działalność: strukturę organizacyjną, prawa i obowiązki członków oraz zasady, na jakich dochodzi do ewentualnego rozwiązania. Spółdzielnie uczniowskie, podobnie jak spółdzielnie dorosłych, bazując na międzynarodowej praktyce, wymagają do założenia 10 osób, które muszą wnieść wpisowe.

Usługi, jakie świadczy spółdzielnia uczniowska, zależą od pomysłowości uczniów i opiekuna. Najczęściej jest to działalność polegająca na prowadzeniu sklepiku⁷, punktu kserograficznego albo wynajmowanie szafek szkolnych.

Zakładanie spółdzielni wspiera krakowska Fundacja Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej (FRSU), działająca od 1991 roku. Jak zaznacza prezes Anna Bulka, „ideą pracy w spółdzielni uczniowskiej jest to, aby jej członek przygotował się do dorosłego życia i umiał sobie poradzić zarówno w sytuacjach życiowych, jak i w pracy zawodowej; [...] powinien nauczyć się odpowiedzialności za podejmowane decyzje, zaradności, dobrej

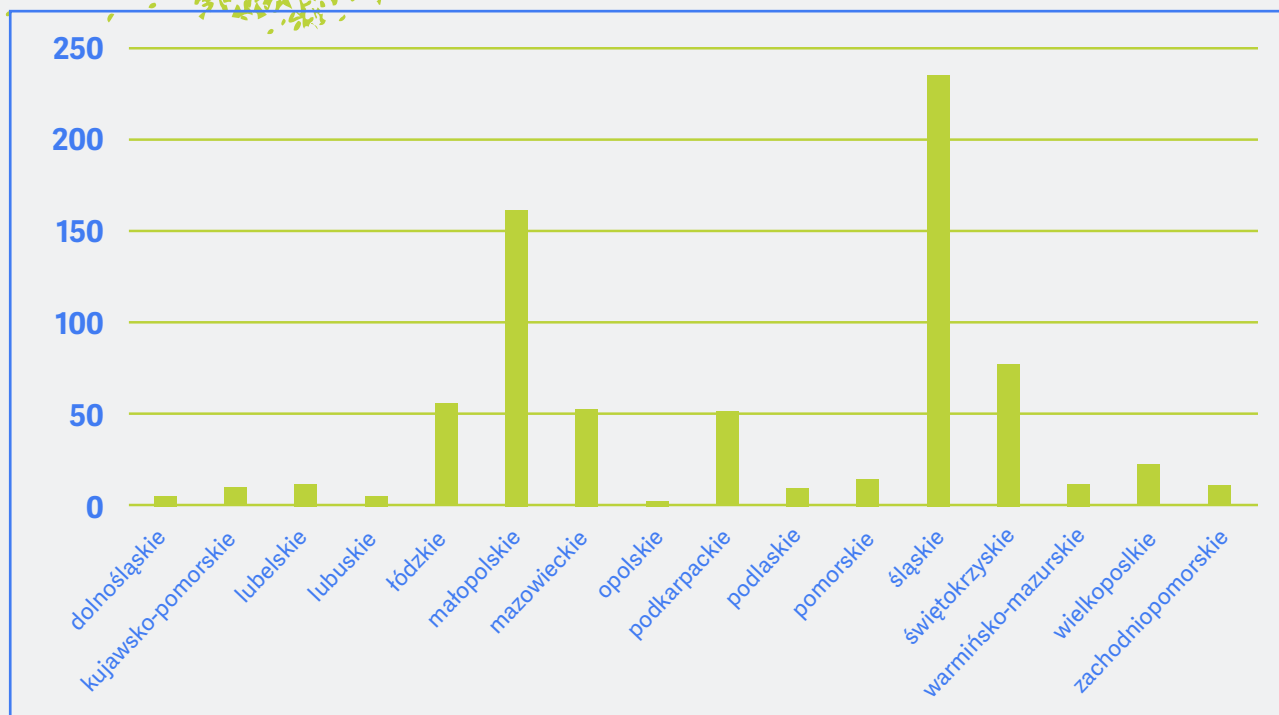
organizacji pracy, współpracy z innymi, wrażliwości na potrzeby innych”. Główną formą działania FRSU jest instruktaż, udzielany na zaproszenie nauczycieli, dyrektorów, instytucji lub innych podmiotów. Instruktorzy uczą, jak założyć spółdzielnię i jak prowadzić jej dokumentację. FRSU organizuje też konkursy i szkolenia, świadczy doradztwo⁸ i prowadzi stronę internetową. Co roku zwołuje sejmik, na którym prezentują się najlepsze spółdzielnie uczniowskie z całego kraju. Fundacja ściśle współpracuje z Krajową Radą Spółdzielczości.

W 2018 roku FRSU miała pod opieką blisko 750 spółdzielni z różnych części Polski, co ilustruje poniższy wykres.

⁷ Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dn. 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach (Dz. U. z 2016 r. poz. 1154), spowodowały, że większość najemców sklepików zrezygnowała z działalności na terenie placówek szkolnych, co paradoksalnie dało przestrzeń do powstawania spółdzielni uczniowskich.

⁸ Spółdzielnie korzystające ze wsparcia Fundacji są zobowiązane wpłacać corocznie 5 proc. od zarobku na konto FRSU.

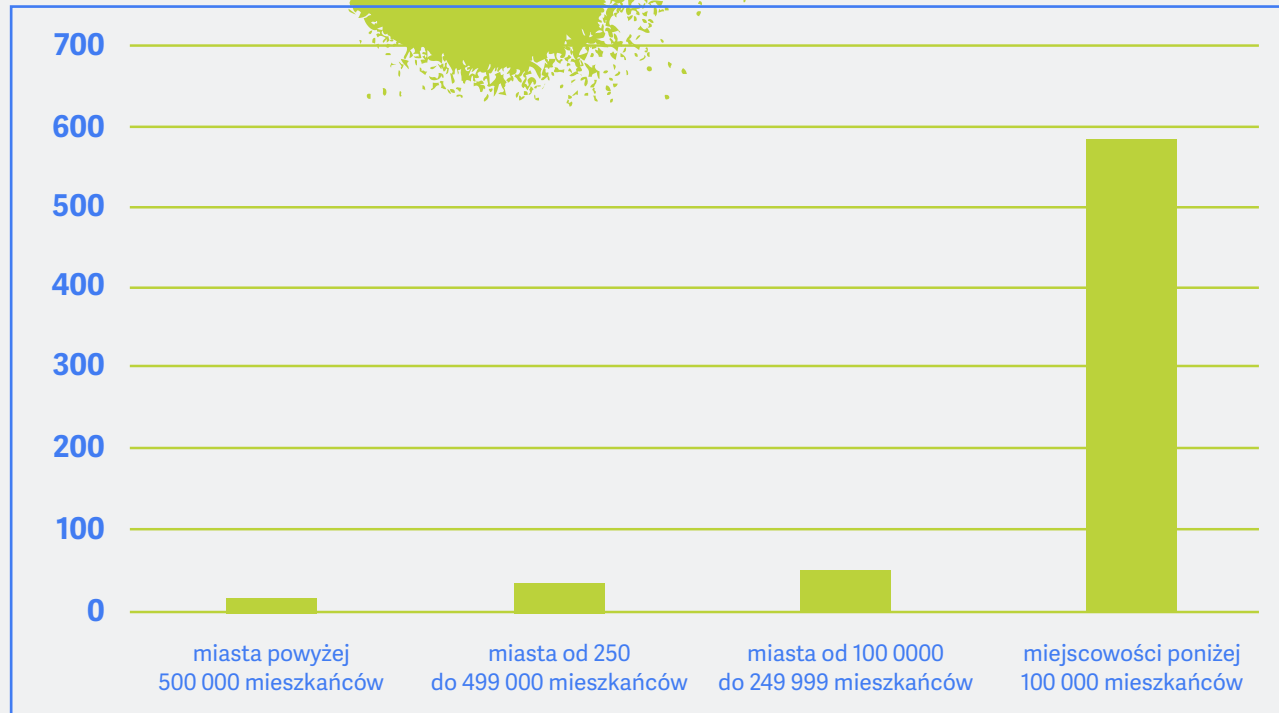

Wykres 1. Liczba spółdzielni uczniowskich w poszczególnych województwach (dane FRSU).

Uwagę zwraca mała liczba spółdzielni uczniowskich z północnej części Polski. Prawdopodobnie wynika to z fizycznej odległości do Krakowa. Z drugiej strony, ponad stuletnia tradycja zakładania spółdzielni uczniowskich rzeczywiście lepiej rozwijała się na południu.

Większość spółdzielni uwzględnionych w statystykach FRSU pochodzi z miejscowości liczących mniej niż 100000 mieszkańców. Może to wynikać z mniejszej dostępności innych form wsparcia w tych ośrodkach.

Wykres 2. Liczba spółdzielni uczniowskich w miejscowościach Polski w zależności od liczby mieszkańców (dane FRSU).

Z danych dostarczonych przez FRSU wyłania się pewna tendencja. W mniejszych miejscowościach spółdzielnie uczniowskie są właściwie prężnie działającymi małymi przedsiębiorstwami.

Natomiast w większych miastach, takich jak Warszawa, Poznań czy Olsztyn⁹, spółdzielnie zawiązują się często w szkołach specjalnych, gdzie służą głównie przysposobieniu uczniów

⁹ W Olsztynie funkcjonuje tylko jedna spółdzielnia, w Zespole Placówek Edukacyjnych prowadzonym przez Stowarzyszenie Pomocy Osobom Autystycznym i Osobom o Podobnych Zaburzeniach w Rozwoju. Spółdzielnia Uczniowska MODRAczeK swoją działalność rozpoczęła od prowadzenia szkolnego sklepu, w którym uczniowie sprzedawali produkty przygotowane na zajęciach kulinarnych. Aktualnie świadczy również usługi prania dywanów, wykonywania oryginalnych koszulek z namalowanymi wzorami oraz sprzedaży rękodzieła artystycznego.

do samodzielnego życia. Z kolei spółdzielnie zawiązywane w technikach lub szkołach branżowych pełnią funkcję miejsca praktyki zawodowej¹⁰.

W województwie pomorskim do początku 2018 roku spółdzielnie uczniowskie istniały w: Gdańsku, Gniewie, Klukowej Hucie (pow. kartuski), Słupsku, Smętowie Granicznym (pow. starogardzki), Starogardzie Gdańskim, Ostrowitem (pow. chojnicki).

W samym Gdańsku istniała początkowo jedna spółdzielnia: sklepik „Biedroneczka”, założony w 2016 roku w Szkole Podstawowej nr 49 z inicjatywy Małgorzaty Kosmali, mamy jednego z uczniów oraz Ewy Kasprowiak, bibliotekarki¹¹. Wkrótce potem powstała Spółdzielnia „Mały

Artysta” w Szkole Podstawowej nr 60, zajmująca się działalnością rękodzielniczą (przedmioty wykonane przez dzieci są sprzedawane podczas kiermaszów szkolnych).

Sytuacja w Gdańsku zmieniła się diametralnie po wdrożeniu w 2018 roku projektu koordynowanego przez Stowarzyszenie Morena. Projekt był finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020 „Rozwijamy kompetencje i programujemy przyszłość”, realizowanego w partnerstwie z Gminą Miasta Gdańska. W efekcie projektu powstało 28 spółdzielni uczniowskich w 12 szkołach (w szkołach podstawowych nr: 1, 2, 4, 56, 61, 72, 83; w III i VIII liceum; w Szkole Ekonomiczno-Handlowej,

¹⁰ Tak dzieje się na przykład w Zespole Szkół Ekonomicznych w Starogardzie Gdańskim.

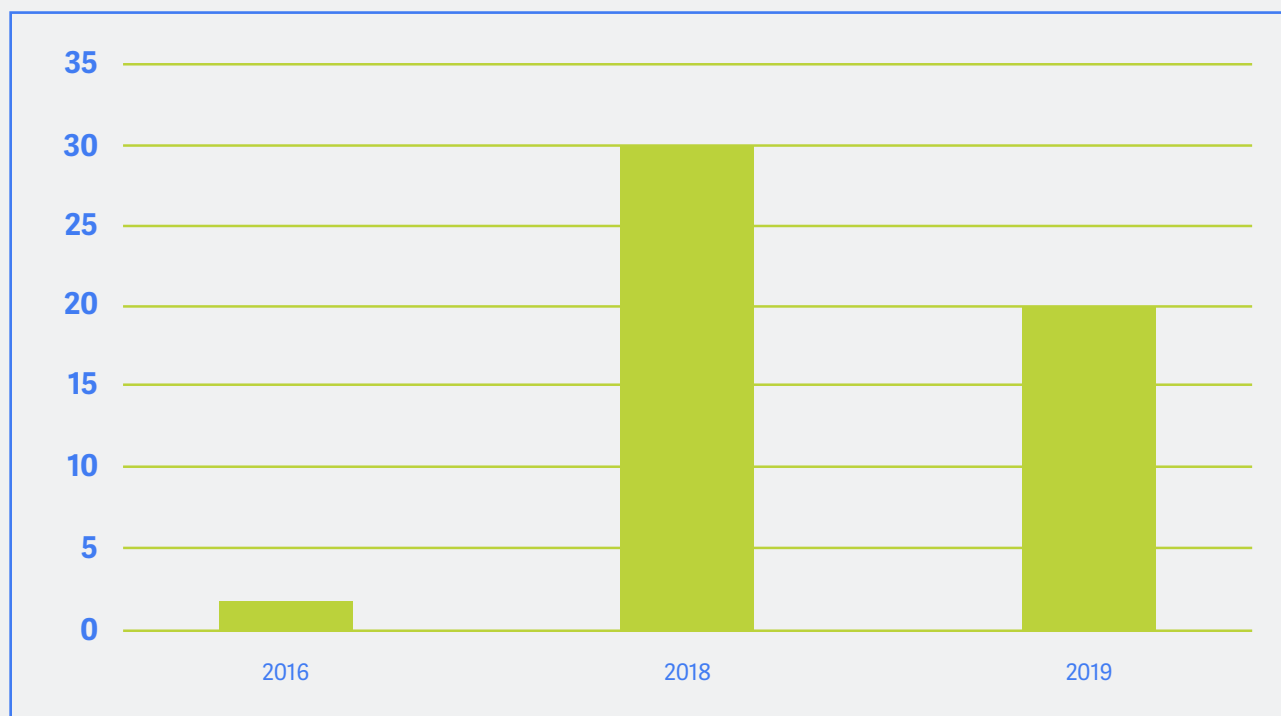
¹¹ Zob. <https://www.gdansk.pl/urząd-miejski/wydział-rozwoju-społecznego/spoldzielnia-uczniowska-biedroneczka,a,67021> (dostęp: 18.11.2019 r.).

Zespole Szkół Łączności¹² i Zespole Szkół Kreowania Wizerunku).

Dzięki temu Gdańsk stał się liderem uczniowskiej spółdzielczości w kategorii polskich

miast powyżej 250000 mieszkańców. Powstałe spółdzielnie zaprezentowały się w kwietniu 2019 roku na Metropolitalnych Targach Pracy Pomorza.

12 Dzięki zaangażowaniu młodzieży i nauczycieli powstało tam aż 8 świetnie prosperujących spółdzielni, między innymi spółdzielnia JECO zajmująca się sprzedażą i tworzeniem ekologicznej biżuterii z elektronicznych odpadów.

Wykres 3. Liczby spółdzielni uczniowskich w Gdańsku w latach 2016–2019

Obeenie, już po zakończeniu wyżej wymienionego projektu, z 28 spółdzielni uczniowskich przetrwało 19.

Jest kilka przyczyn zaprzestania działalności przez spółdzielnie uczniowskie w Gdańsku:

- reforma edukacji i likwidacja gimnazjów; niechęć młodszych uczniów do kontynuowania działalności zapoczątkowanej przez starszych kolegów;
- zmiana pracy przez opiekuna spółdzielni, utrata „dobrego ducha” i zarazem osoby, która prowadziła księgowość (w wypadku spółdzielni uczniowskich księgowość prowadzi przede wszystkim nauczyciel, który musi poświęcać na to swój czas prywatny);
- zakończenie projektu prowadzonego przez Stowarzyszenie Morena i brak środków na organizowanie dalszej działalności (opiekunowie spółdzielni też otrzymywali dofinansowanie);

→ nadmiar obowiązków szkolnych u młodzieży ze szkół ponadpodstawowych.

Większość spółdzielni, które utrzymały swoją działalność w szkołach podstawowych, istnieje nadal głównie dzięki determinacji opiekunów, czyli nauczycieli, którzy dostrzegają sens w praktycznym przygotowywaniu dzieci do życia zawodowego.

Co ważne, powstałe spółdzielnie odpowiadały na realne potrzeby swoich szkół. Przykładowo w szkołach podstawowych zakładano sklepiki, aby dzieci mogły kupić jedzenie nie opuszczając terenu placówki. Natomiast w III Liceum Ogólnokształcącym spółdzielnia IBOOK wypożyczała drogie książki do nauki przed międzynarodową maturą.

Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwa to propozycja wpisana w program Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości (FMP), działającej w ramach

FORMY WSPARCIA MŁODZIEŻOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GDAŃSKU

→ **Miniprzedsiębiorstwa**

3.3 *Junior Achievement Worldwide*¹³ – najstarszej i najszybciej rozwijającej się na świecie organizacji (obecnej w 118 krajach) zajmującej się edukacją ekonomiczną młodych ludzi. Celem FMP jest przygotowanie dzieci i młodzieży do życia w warunkach gospodarki rynkowej oraz umożliwienie młodym ludziom zdobywania wiedzy i praktycznych umiejętności ułatwiających realizację planów zawodowych.

Program „Młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo” jest adresowany do uczniów liceów i techników. Można go realizować w ramach przedmiotu ekonomii w praktyce, zajęć pozalekcyjnych

lub zajęć praktycznych z przygotowaniem do zawodu. Celem programu jest przygotowanie uczniów do prowadzenia własnej działalności gospodarczej, pokazanie szans i zagrożeń wynikających z samozatrudnienia oraz kształtowanie niezbędnych postaw i umiejętności w zakresie przedsiębiorczości.

Uczniowie zakładają w szkole miniprzedsiębiorstwo, czyli własną firmę zorganizowaną na wzór spółki jawnej. Sami stają się wspólnikami. Szukają pomysłu na produkt bądź usługę, przygotowują biznesplan, gromadzą kapitał, podejmują działania marketingowe, płacą po-

¹³ Zob. <https://www.jaworldwide.org/> (dostęp: 18.11.2019 r.).

datki, produkują lub sprzedają oraz prowadzą dokumentację finansową¹⁴. Mogą też wnioskować o pożyczkę, na przykład do rady rodziców. Produkty wytwarzane przez takie miniprzedsiębiorstwo mogą być sprzedawane także poza terenem szkoły¹⁵.

Prowadzenie miniprzedsiębiorstwa trwa od września do kwietnia. W czerwcu organizowany jest „Produkcik”, czyli ogólnopolski konkurs na najlepsze młodzieżowe miniprzedsiębiorstwo. Zwycięzca reprezentuje Polskę w konkursie europejskim *JA Europe Company of the Year Competition*.

Uczniom pomagają konsultanci biznesowi, a nad prawidłową realizacją programu czuwa nauczyciel – opiekun młodzieżowego mi-

niprzedsiębiorstwa. Sam udział w programie jest nieodpłatny.

– *Wierzimy, że nauka poprzez działanie, doświadczenie jest znacznie bardziej efektywna*
– mówi Karina Machura, koordynatorka programu. – *Uczniowie mają możliwość podjęcia ryzyka biznesowego w bezpiecznych warunkach. Ponadto poza nauką w zakresie prowadzenia małej firmy, prowadzenia dokumentacji finansowej, uczniowie w praktycznym działaniu uczą się współpracy, planowania i odpowiedzialności za podjęte działania.*

W roku szkolnym 2018/2019 w programie wzięło udział blisko 2800 uczniów z całej Polski.

¹⁴ Odpowiedzialność prawną ponoszą de facto rodzice, aczkolwiek wszystko odbywa się w bezpiecznych warunkach programu; do prowadzenia rozliczeń korzystają ze specjalnego programu udostępnionego przez FMP.

¹⁵ Przykładem jest działalność zielonogórskiego miniprzedsiębiorstwa Take&Tie, sprzedającego sznurówki na terenie całej Polski.

Jedna szkoła może stworzyć kilka miniprzedsiębiorstw. Statystycznie FMP ma ich pod opieką prawie 200.

Z obszaru województwa pomorskiego w programie bierze udział od 6 do 10 szkół (w zależności od roku), między innymi z Nowego Dworu Gdańskiego, Bytowa, Malborka i Gdańska. Z Gdańska rokrocznie obecna jest reprezentacja II, V i VIII Liceum Ogólnokształcącego. Najczęściej, właściwie regularnie w programie uczestniczy VIII LO – to zasługa niezwykle zaangażowanego nauczyciela i zarazem wicedyrektora Tadeusza Chądryńskiego, opiekuna spółdzielni uczniowskich. Sam udział w programie traktowany jest jako element zajęć rozszerzonych z ekonomii.

FORMY WSPARCIA MŁODZIEŻOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GDAŃSKU

→ Programy i projekty

3.4 Nijej wymieniono programy i projekty, które funkcjonują aktualnie, są dostępne dla młodzieży (głównie szkolnej) i charakteryzują się zasięgiem ogólnopolskim lub lokalnym – gdańskim. Podane zostaną także dobre przykłady, dostępne wyłącznie dla: Warszawy i województwa śląskiego.

Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości prowadzi szereg programów adresowanych do młodzieży na różnym etapie szkolnym.

Są to między innymi:

- „**Od grosika do złotówki**” – dla klas 2 i 3 szkoły podstawowej;
- „**Ekonomia na co dzień**” – dla doradców

zawodowych, wychowawców i nauczycieli innych przedmiotów, którzy są zobowiązani realizować wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego;

→ „**Zarządzanie firmą**” – dla uczniów szkół ponadpodstawowych, program prowadzony w oparciu o komputerową symulację procesów gospodarczych¹⁶.

Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO) od wielu lat prowadzi program „**Młodzi Przedsiębiorczy**”, skierowany do nauczycieli i do uczniów w wieku 14–17 lat, głównie z klasy 8 szkoły podstawowej oraz klas 1 i 2 szkół ponadpodstawowych. Uczestnicy mają zapewnione: dostęp do

16 Zob.: <https://junior.org.pl/pl/programy> (dostęp: 19.11.2019 r.).

platformy edukacyjnej dla uczniów z zadaniami z zakresu ekonomii i przedsiębiorczości, lekcje multimedialne i spotkania online z ekspertami w ramach Wirtualnej Akademii Młodych Przedsiębiorczych¹⁷, kurs doskonalący dla nauczycieli w zakresie prowadzenia praktycznej i innowacyjnej edukacji ekonomicznej oraz doradztwa zawodowego, stronę internetową programu z materiałami edukacyjnymi. Pod koniec każdego roku szkolnego 12 najlepszych zespołów zostaje zaproszonych na ogólnopolską prezentację projektów w Katowicach. W roku szkolnym 2018/2019 w programie CEO biorą udział 84 zespoły. Z województwa pomorskiego jest 6 zespołów z 5 szkół – z Gdyni, Pucka, Lęborka i Redy (dwie szkoły).

Fundacja Lean Education z Gdańska prowadzi program „**Młody Lean Lider**”. Działalność organizacji ma zasięg ogólnopolski, łączy środowiska praktyków biznesu, szkół i uczelni, które razem współtworzą programy nauczania wykorzystywane w szkołach podstawowych, zawodowych, technikach, liceach oraz uczelniach wyższych. „Młody Lean Lider” trwa 9 miesięcy i jest skierowany do młodzieży w wieku 13–19 lat. Program rozwija uniwersalne kompetencje *Lean Thinking*, pożądane przez najlepszych pracodawców. Został przygotowany we współpracy z nauczycielami, dydaktykami, pedagogami i psychologami, dzięki czemu jest dostosowany do rytmu pracy szkoły¹⁸.

17 Zob. <https://przedsiębiorczy.ceo.org.pl/wirtualna-akademia-mlodych-przedsiębiorczych> (dostęp: 19.11.2019 r.).

18 Zob.: <https://www.leaneducation.pl/o-programie-mll> (dostęp: 19.11.2019 r.).

„**Zwolnieni z Teorii**” to ogólnopolska olimpiada dla szkół średnich, w ramach której uczniowie realizują projekty społeczne, przy okazji ćwicząc się w przedsiębiorczości. Uczestnicy osiągają praktyczne umiejętności potrzebne na rynku pracy, uczą się pracy zespołowej, rozwiązywania problemów, zarządzania czasem i budżetem. Zdobywają międzynarodowe certyfikaty, pomocne przy szukaniu pracy lub rekrutacji na studia za granicą¹⁹. **Uczniowie** korzystają z autorskiej adaptacji metody *Project Based Learning*²⁰, stosowanej także na Uniwersytecie Harvarda. Wartością dodaną tego programu jest jego aspekt społeczny.

19 Zob.: <https://zwolnienizteorii.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

20 Metoda nauczania, zaliczana do metod praktycznych, polegająca na samodzielnym realizowaniu przez uczniów zadania przygotowanego przez nauczyciela na podstawie wcześniej ustalonych założeń.

21 Zob. <https://mapakarier.org/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

22 Zob. <https://katalysteducation.org/pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

Projekt „Mapa Karier”²¹ to interaktywne, internetowe narzędzie wspierające rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach w Polsce, stworzone przez Fundację Katalyst Education²². Działalność Fundacji skupia się na wyrównywaniu szans uczniów poprzez dostarczanie cyfrowych narzędzi edukacyjnych i usług wspierających. „Mapa Karier” składa się z dwóch elementów: „Ścieżki kariery” i „Miasto zawodów”, które w ciekawy i przystępny sposób przedstawiają nowe zawody oraz możliwości ich zdobycia.

W ramach Globalnego Programu Działań **UNESCO** na rzecz Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju powstała **interaktywna platforma**

internetowa. Jest to przestrzeń wymiany innowacyjnych pomysłów na projekty służące realizacji „Celów Agendy dla Zrównoważonego Rozwoju 2030” (wysokiej jakości edukacji, wzrostu gospodarczego, dobrej pracy itp.)²³. Przedsięwzięcie zostało skierowane do osób w wieku 15–35 lat, które chciałyby rozwijać wiedzę i kompetencje związane ze zrównoważoną przedsiębiorczością. Na stronie internetowej www.entrepreneurship-campus.org można znaleźć bezpłatne kursy przedsiębiorczości dostępne online przez cały rok. Jedynym warunkiem skorzystania z oferty jest znajomość języka angielskiego.

„**Akademia Przedsiębiorczości**” to program dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, integrujący edukację z biznesem. Jego organizato-

rem jest **Studenckie Forum Business Centre Club** (SFBCC). Szkoła, która zdecyduje się na udział w programie, otrzymuje możliwość spotkania z osobistościami świata biznesu, nauki, życia publicznego i z przedstawicielami wybranych zawodów. Celem programu jest zaszczepienie licealistom postaw przedsiębiorczych i uświadomienie, że mogą świadomie decydować o swojej przyszłości. Program obejmuje 20 spotkań, podczas których przeprowadzane są badania postaw przedsiębiorczych, planów zawodowych licealistów oraz potrzeb szkół²⁴. Zwieńczeniem jest konkurs na najlepsze zajęcia z przedsiębiorczości (obecnie trwa nabór do XV edycji). Studenckie Forum z Trójmiasta jest także organizatorem corocznej konferencji dla młodych przedsiębiorców i osób zainteresowanych samorozwojem: trzydniowy **Young**

²³ Zob. <https://www.un.org.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

²⁴ Zob. <https://najlepsze-zajecia.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

Business Festival²⁵, podczas którego uczestnicy poznają niuanse dotyczące zakładania własnego biznesu oraz wyzwań z tym związanych. **Business Centre Club** oferuje ponadto cykliczny program „**Biznes Junior**” adresowany do uczniów klas 4–6 szkół podstawowych, który ma na celu promowanie postawy przedsiębiorczej oraz zachęcenie do szukania kreatywnych i innowacyjnych rozwiązań²⁶.

W Gdańsku istnieje bogata oferta programów i projektów skierowanych do młodzieży z regionu.

Centrum Rozwoju Talentów to nowoczesny oddział Gdańskiego Urzędu Pracy, świadczący usługi w zakresie diagnostyki talentów oraz poradnictwa zawodowego. Z jego oferty mogą korzystać uczniowie, absolwenci, rodzice, oso-

by pracujące, bezrobotne i poszukujące pracy. Celem Centrum jest przede wszystkim pomoc w odkrywaniu potencjałów, stąd innowacyjne programy, takie jak: „**Akademia Kariery**”, „**Młodzieżowa Kraina Talentów**” czy rozpoczynający się w 2020 roku projekt „**Współpraca się opłaca**”. Centrum oferuje także warsztaty ze specjalistami oraz nowość – pracownię „**Eksperymentuj z Gardnerem**”, dedykowaną uczniom klas 7 i 8 szkoły podstawowej. Ten ostatni bazuje na koncepcji Howarda Gardnera, która zakłada, że ludzka inteligencja jest dynamiczna i wielopłaszczyznowa. Pracownia składa się z 8 specjalnie przygotowanych stacji, w których uczniowie empirycznie mierzą się z zadaniami badającymi poziomy poszczególnych rodzajów inteligencji.

25 Zob. <http://sfbcc.org.pl/trojmiasto/projekty/young-business-festival/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

26 Zob. <http://sfbcc.org.pl/projekty/biznesjunior/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

Z oferty Centrum mogą korzystać mieszkańcy całego województwa pomorskiego²⁷.

Stowarzyszenie Morena prowadzi wiele programów wspierających przedsiębiorczość. Duży projekt dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, dzięki któremu powstały spółdzielnie uczniowskie, oficjalnie został zakończony, ale *de facto* jest kontynuowany w mniejszej formie pod nazwą „Czas na młodość”, w ramach unijnego Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER)²⁸. W tym roku szkolnym przystąpiły do niego spółdzielnie z Zespołu Szkół Łączności. Rozpoczęły od szkolenia z zarządzania projektem oraz podstaw marketingu dla spółdzielni.

²⁷ Zob. <https://centrumtalentow.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

²⁸ Program wspiera: aktywizację osób poniżej 30 roku życia pozostających bez zatrudnienia, szkolnictwo wyższe, innowacje społeczne, mobilność i współpracę ponadnarodową, a także reformy w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji, zdrowia i dobrego rządzenia.

²⁹ Zob. <https://www.facebook.com/siecspinka/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

Także w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020 „Rozwijamy kompetencje i programujemy przyszłość” w 22 szkołach powstały **Szkolne Punkty Informacji i Kariery** (SPInKa), czyli rówieśnicze biura karier (w SPInKach pracują zarówno nauczyciele doradztwa, jak i uczniowie – liderzy) przekazujące uczniom informacje możliwościach w zakresie edukacji, szkoleń, aktywności, mobilności i funduszy. SPInKa działa jako koło zainteresowań; ma dostęp do bazy i zasobów europejskich sieci 1200 punktów Eurodesk w 32 krajach²⁹.

Stowarzyszenie Morena od 2012 roku dysponuje **Funduszem Młodzieżowym**, czyli systemem

grantów na miniprojekty dla 4-osobowych grup młodzieży. Inicjatywa dedykowana jest ludziom w wieku 13–26 lat, którzy dostrzegają potrzeby rówieśników i lokalnych społeczności, chcą działać i realizować swoje pomysły. To młodzież decyduje, które ze zgłoszonych działań otrzymają dofinansowanie. O środki w wysokości 500 zł ubiegać się mogą grupy nieformalne, a także młodzież skupiona wokół organizacji pozarządowych, wyłącznie z terenu Gdańska. Wspierane są inicjatywy z różnych obszarów tematycznych.³⁰

Gdański Inkubator Przedsiębiorczości STARTER prowadzi liczne projekty wzmacniające przedsiębiorczość, przeznaczone zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli. Na przykład **„Lekcje Przedsiębiorczości”**³¹, program wielo-

letni, który w tym roku zyskał nową odsłonę. Jest to propozycja edukacyjna dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Projekt może być realizowany na każdej lekcji w szkole, w szczególności na zajęciach wychowawczych, z doradztwa zawodowego i podstaw przedsiębiorczości. Celem jest upowszechnianie wiedzy praktycznej poprzez dostarczanie gotowych rozwiązań do prowadzenia lekcji i tym samym wspieranie szkół w realizacji zajęć z doradztwa zawodowego i przedsiębiorczości. W ramach projektu odbywają się również szkolenia dla nauczycieli, umożliwiające zastosowanie metodyki na dowolnych lekcjach w szkole. W tym roku szkolnym po raz pierwszy do udziału w programie zaproszono szkoły spoza Gdańska.

30 Zob. <http://morena.org.pl/projekty/gdanski-fundusz-mlodziezowy/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

31 Zob. <http://lekcjepredsiobiorczosci.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

Dla wzmocnienia efektów „Lekcji Przedsiębiorczości” STARTER wydał autorski pakiet materiałów edukacyjnych w formie fiszek: **„Starter Pack”**³² do ćwiczenia kompetencji przyszłości³³. W listopadzie 2019 roku będzie miała swoją premierę kolejna edycja „Starter Pack”, poświęcona edukacji ekonomicznej.

Dla nauczycieli STARTER przygotował specjalny program wspierający: „Azymut – Certyfikacja Przedsiębiorczych Nauczycieli/-ek”, mający na celu dostarczenie wiedzy i doświadczenia w zakresie przedsiębiorczości oraz rozwój zawodowy w oparciu o kompetencje przyszłości. Aktualnie trwa pilotaż tego programu³⁴.

Corocznym przedsięwzięciem STARTER-a, wspieranym przez Urząd Miejski w Gdańsku, jest **„Gdańsk Business Week”**³⁵, czyli letni kurs biznesowy dla młodzieży w wieku 15–19 lat, prowadzony całkowicie w języku angielskim przez amerykańską kadrę menedżerów przy współpracy z menedżerami z Polski. Kurs realizowany na licencji amerykańskiej organizacji *Foundation For Private Enterprise Education* („Washington Business Week”³⁶). Przez tydzień młodzież u boku doświadczonych doradców tworzy produkty, promuje je i sprzedaje, bada rynek, stosuje nowe techniki marketingowe i buduje własną markę. Uczestnicy „Business Week” (głównie gdańskiego) założyli Stowarzyszenie Poland Business Week, gdzie przez

32 Zob. <http://starter-pack.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.)

33 Zgodnie z danymi World Economic Forum 2018.

34 Zob. https://www.facebook.com/events/3068226706526092/?active_tab=about (dostęp: 19.11.2019 r.).

35 Zob. <http://gdanskbusinessweek.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

36 Letnie szkoły biznesu na bazie tej licencji odbywają się tylko w Gdańsku, Gdyni i Bolesławowie (pow. starogardzki).

cały rok „tworzą mikroklimat sprzyjający rozwijaniu przedsiębiorczości oraz wszelkich umiejętności potrzebnych przyszłym, spełnionym pracownikom, pasjonatom czy liderom”³⁷. Organizują spotkania, prelekcje i warsztaty przeznaczone dla młodzieży licealnej i uczelnianej³⁸.

Nowy projekt „**Kobiety też budują statki**”, ma z kolei za zadanie wesprzeć rozwój zawodowy kobiet w branży morskiej. Ma także na celu zachęcanie młodzieży do pracy w tym sektorze gospodarki. Uczennice, a także uczniowie ostatnich klas szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych mogą odwiedzić port, stocznię i terminal kontenerowy, żeby zapoznać się z moż-

liwościami zawodowymi, które tam istnieją³⁹. Gdańska **Fundacja Inspirujące Przykłady** prowadzi stałą działalność programową, dzięki której uczniowie ze szkół średnich mogą odwiedzać firmy, przyglądać się przedsięwzięciom biznesowym i inspirować się do samodzielnego działania. Celem Fundacji jest pokazywanie dobrych przykładów przedsiębiorczości na Pomorzu, aby młodzi ludzie dokonywali dobrych wyborów na własnej drodze zawodowej. Z tej oferty skorzystało już blisko 30 pomorskich szkół⁴⁰.

Dobre przykłady można znaleźć także w innych województwach.

37 Członkowie stowarzyszenia postanowili zorganizować konferencję European Congress of Youth in Business, która odbędzie się w styczniu 2020 roku w Gdańskim Inkubatorze Przedsiębiorczości STARTER.

38 Zob. https://www.facebook.com/pg/PolandBW/about/?ref=page_internal (dostęp: 19.11.2019 r.).

39 Zob. <http://kobiety.inkubatorstarter.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

40 Zob. <http://inspirujaceprzyklady.org.pl> (dostęp: 19.11.2019 r.).

Warszawski program Przedsiębiorcza młodzież 2.0 to przedsięwzięcie skupiające projekty: „Start-up Jump” i „Kreatywna młodzież”. Młodzi warszawiacy mają okazję porozmawiać z przedsiębiorcami i dowiedzieć się, jak zrealizować swój pomysł na biznes. Mogą również stworzyć własne innowacyjne projekty. W ramach projektu uczniowie poznają działalność miejskich ośrodków wsparcia przedsiębiorczości oraz oferty wybranych partnerów miasta, działających w obszarze przedsiębiorczości, innowacji i technologii.

Celem programu jest upowszechnienie wśród uczniów informacji dotyczących miejskiego ekosystemu przedsiębiorczości i innowacji oraz możliwości dalszego rozwoju, w tym

podejmowania w Warszawie inicjatyw biznesowych i pozyskiwania wsparcia dla indywidualnej przedsiębiorczości⁴¹.

Projekt **Inkubator Przedsiębiorczości Szkolnej** w Zabrzu na Śląsku jest projektem finansowanym ze środków FIO 2019–2020 przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego i realizowanym przez Fundację Wspólnota Wielopokoleniowa Oddział Śląsk. W tym roku swoim działaniem objął 9 szkół z województwa śląskiego.

Jego celem jest stworzenie miejsca, które będzie miało za zadanie wskazać możliwości, przygotować i wspierać zespoły młodzieżowych przedsiębiorców społecznych⁴².

41 Za: <http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/przedsi-biorcza-m-odzie-20> (dostęp: 19.11.2019 r.)

42 Zob. <http://wielopokoleniowa.pl/biezace-projekty/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

FORMY WSPARCIA MŁODZIEŻOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GDAŃSKU

Instytucje wspierające
młodzieżową
przedsiębiorczość

3.5 Oprócz działań nakierowanych na inspirowanie i wprowadzanie do przedsiębiorczości, istnieje oferta skrojona dla osób charakteryzujących się wyższym poziomem zaawansowania, to znaczy przejawiających realne zdolności przedsiębiorcze i dysponujące oryginalnym pomysłem biznesowym. Takie osoby mogą skorzystać z całkiem sporego wachlarza możliwości. Przy czym są to możliwości dostępne w głównej mierze tylko dla osób pełnoletnich.

W skali ogólnopolskiej dostępna jest oferta Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP)⁴³, agencji rządowej koncentrującej się

na zarządzaniu funduszami budżetu państwa i Unii Europejskiej przeznaczonymi na wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności oraz na rozwój zasobów ludzkich. PARP wspiera poszukiwanie partnerów biznesowych, pomaga nawiązywać współpracę z innymi firmami i instytucjami w kraju i za granicą. Głównym celem Agencji jest realizowanie programów rozwoju gospodarki, wspierających działalność innowacyjną i badawczą małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), rozwój regionalny, wzrost eksportu, rozwój zasobów ludzkich oraz wykorzystywanie nowych technologii w działalności gospodarczej.

⁴³ Zob. <https://www.parp.gov.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

PARP odpowiada także za prowadzenie Polskiego Funduszu Rozwoju (PFR)⁴⁴. Na stronie internetowej PFR znajdują się liczne programy i projekty, z których może skorzystać młody przedsiębiorca. Po zadeklarowaniu opcji: „mam pomysł na biznes”, „chcę rozwinąć moją firmę”, „planuję ekspansję zagraniczną” PFR wskazuje użytkownikowi odpowiedni programu, na przykład „Szkołę Pionierów”⁴⁵ – inicjatywę skierowaną do przyszłych przedsiębiorców z branży nowych technologii, czy nowy program: „Projektanci Innowacji”⁴⁶, podczas którego przeprowadzane są warsztaty „Znajdź swój pomysł na start-up” z metody design thinking stosowanej w Google przy tworzeniu innowacyjnych produktów.

Polska Fundacja Przedsiębiorczości z siedzibą w Szczecinie funkcjonuje od 1997 roku. Jest instytucją ukierunkowaną na pomoc w tworzeniu i rozwoju mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w całej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem firm z obszaru Polski zachodniej (województwa: zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie, lubuskie, wielkopolskie, łódzkie, dolnośląskie, opolskie). Fundacja oferuje pomoc finansową i szkoleniowo-doradczą – między innymi w ramach regionalnych i subregionalnych funduszy pożyczkowych – dotacje na usługi rozwojowe, bezpłatne szkolenia dla przyszłych i obecnych przedsiębiorców⁴⁷.

44 Zob. <https://pfr.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

45 Zob. <https://www.startup.pfr.pl/pl/aktualnosci/szkola-pionierow-pfr-druga-edycja/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

46 Zob. <https://www.startup.pfr.pl/pl/projektanci-innowacji-pfr/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

47 Za: <https://www.pfp.com.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

Jedną z instytucji wspierających przedsiębiorczość jest samorząd.

W 1992 roku z inicjatywy **Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego** i przy udziale firm reprezentujących ważne sektory gospodarki powstała **Agencja Rozwoju Pomorza S.A. (ARP)**⁴⁸. Wyznacza ona nowe standardy rozwoju regionalnego i wspierania przedsiębiorczości na Pomorzu. Do zadań Agencji należy między innymi obsługa Funduszy Europejskich. ARP oferuje też szkolenia i porady dotyczące prowadzenia firmy, ewentualnie ułatwia znalezienie miejsca do pracy i zdobycie potrzebnego wyposażenia⁴⁹. Z takiej formy wsparcia skorzystały dwie dziewczętnastolatki z Warszawy, które zaraz po maturze opracowały biznesplan i zdobyły dofinansowanie

na otwarcie lokalu gastronomicznego serwującego bajgle⁵⁰. Młode beneficjentki miały przygotowanie przedsiębiorcze, dzięki temu, że w szkole średniej uczestniczyły w programie „Zwolnieni z teorii”.

Urząd Miejski w Gdańsku tworzy warunki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości lokalnej, konsekwentnie realizując „**Strategię Rozwoju Miasta – Gdańsk 2030 Plus**”. Oprócz zainicjowania Gdańskiej Fundacji Przedsiębiorczości, Urząd nadzoruje realizację Programu Operacyjnego Innowacyjność i Przedsiębiorczość, którego celem nadrzędnym jest zbudowanie środowiska dogodnego dla wzmacniania postaw przedsiębiorczych i kreatywnych oraz skuteczne i kompleksowe wsparcie gdańskich przedsiębiorstw i organizacji.

48 Zob. <https://www.arp.gda.pl/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

49 Za: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/wiadomosci/fundusze-europejskie-na-zalozenie-firmy/> (dostęp: 19.11.2019 r.).

50 Za: <https://noizz.pl/wywiady/ben-bagel-nastolatki-zalozily-knajpe-z-bajglami-w-warszawie/gx272fz> (dostęp: 19.11.2019 r.).

Jednocześnie Miasto Gdańsk prowadzi programy stażowe: „**Wakacyjny Staż**” i „**Wypracuj Przyszłość**”, ułatwiające młodym ludziom wejście na rynek pracy. Dla przedsiębiorców stworzono interaktywny poradnik „**Asystent Gdańskiego Przedsiębiorcy**” – kompendium wiedzy obejmujące porady, wskazówki, a także wymagania, jakie stoją przed osobami zamierzającymi prowadzić działalność gospodarczą w Gdańsku. Powstał serwis internetowy, który w jednym miejscu zbiera oferty wsparcia dla gdańskich przedsiębiorców. Wykorzystując nowoczesne narzędzia, Urząd ułatwia dostęp do procedur i informacji, takich jak: pełny proces rejestracji działalności gospodarczej, źródła finansowania działalności, aktualne programy stażowe prowadzone przez Miasto Gdańsk,

katalog poradników dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej⁵¹.

Młodzi, ambitni mieszkańcy Gdańska mogą zwrócić się po wsparcie do **Gdańskiego Parku Naukowo-Technologicznego** (GPNT), który stwarza przestrzeń przyjazną dla funkcjonowania startupów. Jest to miejsce do inkubacji i rozwoju projektów, najczęściej z sektora wysokich technologii. GPNT inicjuje i realizuje dedykowane startupom programy akceleratorne. Młode firmy mogą skorzystać z darmowych usług doradztwa i informacji z różnych dziedzin, wspierających rozwój firm i pracowników⁵² (podobną działalność prowadzi Pomorski Park Naukowo-Technologiczny w Gdyni⁵³).

51 Zob. <https://www.przedsiębiorczygdansk.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

52 Zob. <https://gpnt.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

53 Zob. <https://ppnt.pl> (dostęp: 20.11.2019 r.).

Jedną z najstarszych organizacji na Pomorzu: **Pracodawcy Pomorza**⁵⁴ także zaangażowała się w rozwój młodzieżowej przedsiębiorczości i wraz z Miastem Gdańsk organizują warsztaty dla uczniów szkół ponadpodstawowych „The First Step Into The Future 2019”. Warsztaty odbywają się cyklicznie, wyłącznie po angielsku i co roku prowadzą je przedstawiciele innej firmy. W tym roku jest to firma REVAS – Branżowe Symulacje Biznesowe⁵⁵.

Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości „Twój StartUp”, od 2012 roku pomaga rozwijać się startupom, działając na zasadzie akceleratora i inkubatora przedsiębiorczości oraz zapewnia alternatywne rozwiązania dla osób rozpoczynających lub zamierzających rozpocząć własną działalność gospodarczą. Proponuje

kompleksowe wsparcie dla początkującego przedsiębiorcy: od udostępnienia osobowości prawnej, przez doradztwo prawne i księgowe oraz pomoc ekspertów z branży IT i marketingu, po zaplecze lokalowe i system szkoleń biznesowych⁵⁶. Na terenie województwa pomorskiego Fundacja ma oddziały w Gdańsku i Gdyni. Koszt utworzenia próbnej firmy (bez ZUS) wynosi 250 zł miesięcznie.

Istniejące startupy mogą liczyć na **Gdański Inkubator Przedsiębiorczości STARTER**.

Wsparcie można uzyskać poprzez udział w intensywnym programie szkoleń **ClipsterUP**, przeznaczonym dla startupów oraz osób zaczynających przygodę z biznesem, poruszającym tematy związane przede wszystkim z założeniem i prowadzeniem własnej działalności

54 Zob. <http://pracodawcypomorza.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

55 Zob. <https://revas.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

56 Zob. <https://twojstartup.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

gospodarczej. Inną propozycją jest **Startup Inspire**⁵⁷, projekt stwarzający możliwość spotkania, wymiany doświadczeń, rozmowy oraz zadania pytań praktykom i ekspertom.

Ma pomagać w nawiązywaniu relacji biznesowych. Z kolei zadaniem **StarterLAB-u** jest wspieranie osób pracujących w branżach kreatywnych (łączących kompetencje z zakresu sztuki, technologii i biznesu), poprzez między innymi hackathony, w których nagrodą dla zwycięskich drużyn (składających się głównie ze studentów) jest na przykład mentoring służący rozwojowi zwycięskich pomysłów oraz rozwój umiejętności niezbędnych w biznesowym rozwoju produktu.

Na koniec warto wspomnieć o inicjatywach, które w Polsce dopiero zyskują na popularno-

ści, a mianowicie **Aniołowie Biznesu** i fundusze **Venture Capital**.

Anioł biznesu to najczęściej osoba prywatna, przedsiębiorca, który bierze pod opiekę młode obiecujące firmy, zapewniając im bazę merytoryczną, doświadczenie i rozległą sieć kontaktów biznesowych oraz niejednokrotnie kapitał inwestycyjny. Aniołowie poszukują firm z pomysłem, który gwarantuje osiągnięcie zysku w przyszłości. Czasem angażują się w startupy motywowani pasją, chęcią stworzenia czegoś nowego. Anioł może też wziąć pod opiekę młodą osobę, jak w przypadku Ksawerego Tyzo, ucznia III Liceum Ogólnokształcącego, z którym skontaktował się przedsiębiorca Dawid Urban, zainspirowany artykułami opublikowanymi w portalu Onet.pl przez 16-letniego wówczas Ksawerego. Obecnie Ksawery ma

⁵⁷ Zob. <http://inspire.inkubatorstarter.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

19 lat, a jego anioł biznesu pomaga mu w rozkręceniu własnej działalności – firmy produkującej ekologiczne zegarki⁵⁸.

Venture capital oznacza większe podmioty rynku kapitałowego, które inwestują w firmy znajdujące się na początku kariery (czyli te zaliczane do najbardziej ryzykownych). Na taką inwestycję mogą liczyć głównie przedsiębiorstwa innowacyjne, oferujące produkty lub usługi o nieugruntowanej pozycji na rynku.

⁵⁸ Zob. <http://tintwatches.com/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

FORMY WSPARCIA MŁODZIEŻOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GDAŃSKU

➔ Przedsiębiorczość akademicka

3.6 Większość inicjatyw przedsiębiorczych skierowanych do studentów skupia się wokół działalności Studenckiego Forum Business Centre Club (SFBCC). Forum powstało w 2001 roku z inicjatywy Instytutu Lobbingu BCC⁵⁹, by docierać do większego grona młodych i przedsiębiorczych osób. Obecnie SFBCC posiada oddziały w praktycznie każdej uczelni wyższej w Polsce. Wraz z Fundacją Polska Przedsiębiorcza⁶⁰ (która także jest efektem działalności BCC i ma za zadanie tworzyć ekosystemy wspierania przedsiębiorczości i startupów, na przykład w ramach projektu

„Startup Academy”⁶¹), SFBCC prowadzi Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości (AIP). Hucznie otwierane kilka lat temu, zarówno na Uniwersytecie Gdańskim, jak i w Politechnice Gdańskiej, obecnie AIP właściwie nie prowadzą już działalności stacjonarnej, przerzuciwszy się całkowicie na działanie online. Za pośrednictwem strony internetowej www.inkubatory.pl można wnioskować o wsparcie w założeniu firmy bądź bezpieczne testowanie własnych pomysłów biznesowych i rozwijanie ich do takiego poziomu, który pozwoli na samodzielne utrzymanie. AIP dają możliwość legalnego

⁵⁹ Business Centre Club to prestiżowy klub biznesu dla przedsiębiorców i największa w kraju ustawowa organizacja indywidualnych pracodawców.

⁶⁰ Zob. <https://polskaprzedsiebiorcza.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

⁶¹ Zob. <https://startupacademy.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

funkcjonowania i zarabiania bez zakładania firmy (wszystko dzieje się w bezpiecznych warunkach Inkubatora). Wspierają także młodego przedsiębiorcę w dziedzinach finansowości i prawa. Miesięczny koszt utrzymania firmy (bez składek na ubezpieczenia) w strukturach AIP wynosi 300 zł. SFBCC jest także organizatorem corocznej konferencji Young Business Festival, którą sami organizatorzy określają jako jedno z największych wydarzeń dotyczących przedsiębiorczości i samorozwoju⁶².

Stacjonarnie na potrzeby studentów Uniwersytetu Gdańskiego i Politechniki Gdańskiej działają **Biura Karier**, jednakże ich działalność ogranicza się do doradztwa w kwestii zakładania działalności gospodarczej lub pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania.

Biura angażują się też w organizację Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości⁶³ na uczelniach.

62 Zob. <https://www.facebook.com/youngbusinessfestival/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

63 Zob. <https://tydzienprzedsiębiorczosci.pl/> (dostęp: 20.11.2019 r.).

MOŻLIWOŚCI ROZWOJU → Potrzeby

4

Niniejszy rozdział, nieprzypadkowo podzielony na części: „Potrzeby”, „Bariery” i „Uwarunkowania formalno-prawne”, powstał głównie w oparciu o wyniki badania jakościowego. Zawarte tu hipotezy i stwierdzenia pochodzą z opracowania informacji pozyskanych w toku wywiadów z: nauczycielami (będącymi zarazem opiekunami spółdzielni uczniowskich lub miniprzedsiębiorstw), uczniami oraz ekspertami.

Polska należy do wąskiego grona tych krajów Unii Europejskiej, które wprowadziły do szkół średnich obowiązkowe lekcje podstaw przedsiębiorczości. Zakres tych zajęć został zdefiniowany dość szeroko, obejmuje bowiem podstawy edukacji ekonomicznej i finansowej.

Obszerność dziedziny w połączeniu z niewielką ilością czasu na zrealizowanie programu nauczania skutkuje brakiem jednoznacznego przełożenia na większe umiejętności przedsiębiorcze wśród młodzieży. Pojawiają się natomiast dodatkowe możliwości, czasem podejmowane w ramach systemu szkolnego, a kiedy indziej uzupełniające go. I to przede wszystkim one wpływają na rozwój przedsiębiorczości w praktyce.

4.1

Młodzież szkolna i akademicka ma świadomość szybko zmieniającego się świata oraz rosnącego znaczenia kompetencji przedsiębiorczych. Rozumie także (niekiedy lepiej od nauczycieli), że system edukacji szkolnej nie

jest w stanie odpowiedzieć na wszystkie zapotrzebowania technologicznej rzeczywistości.

W raporcie *World Economic Forum* (2018)¹ oszacowano, że 75 milionów miejsc pracy może zniknąć, gdy upowszechnią się zautomatyzowane algorytmy i maszyny. Jednocześnie pojawią się 133 miliony nowych miejsc pracy, dostępne dla przedstawicieli nowych zawodów. Rynek pracy przechodzi transformację, w kontekście której coraz ważniejsze jest uczenie się – przez całe życie.

Funkcjonowanie spółdzielni uczniowskiej na terenie szkoły otwiera wiele możliwości dla placówki i jej uczniów. Odpowiada na potrzebę sprawdzenia teorii w praktyce i – jak mówią nauczyciele – „tak naprawdę uczy życia”. Naj-

częściej wymieniane korzyści to kompetencje twarde: znajomość marketingu, tworzenie biznesplanu, prowadzenie rachunkowości, umiejętność sprzedaży². Wśród kompetencji miękkich wymienia się: zwiększenie pewności siebie, poczucie bycia wyjątkowym i odpowiedzialnym nie tylko za siebie, rozbudzenie kreatywności i poczucia sprawczości. W wypadku szkół podstawowych podkreślano także: samodzielność, naukę współpracy i pracy w zespole oraz poznanie podstaw ekonomii i obrotu pieniędzmi. Możliwość wykorzystania wiedzy w praktyce uznano za największą potrzebę.

Dla wielu uczniów bycie członkiem spółdzielni stało się szansą na „znalezienie swojego miejsca w szkole”. Zarazem stanowiło to okazję do

1 Za: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf> (dostęp: 20.11.2019 r.).

2 W ramach projektu prowadzonego przez Stowarzyszenie Morena uczestnicy zakładający spółdzielnię wzięli udział w warsztatach z biznesplanu, marketingu i umiejętności sprzedaży.

wykazania się zdolnościami, których wcześniej było jak wykazać: kreatywnością, zespołowością, umiejętnością sprzedaży. W kilku przypadkach uczniowie o słabszej pozycji społecznej w szkole po „daniu im szansy” w spółdzielni wykazywali zdolności przywódcze. Spółdzielnia odpowiadała na ich potrzebę socjalizacji, dawała poczucie wpływu na rzeczywistość, to znaczy, że „robi się coś, co ma znaczenie i realny efekt”. Członkowie spółdzielni JECO, działającej przy Zespole Szkół Łączności, powiedzieli:

Wiedza, jaką pozyskujemy cały czas pracując na rzecz spółdzielni, jest bardzo przydatna zarówno w życiu, jak i w przyszłej pracy. Uczymy się współpracy w grupie, słuchania innych, [...] szukamy jak najlepszych rozwiązań, żeby naszymi produktami przyciągnąć i usatysfakcjonować potencjalnych klientów. Umiejętność

współpracy, zarządzania czasem czy też organizacja to bardzo ważne elementy szczególnie w życiu codziennym.

Pieniądze zarobione dzięki spółdzielni uczniowie przeznaczają w zasadzie na zakup produktów potrzebnych do dalszej działalności, ewentualnie przy dodatnim wyniku finansowym – na przyjemności w rodzaju wycieczek szkolnych. Czasem działalność spółdzielni wspiera także finansowo samą placówkę. W Szkole Podstawowej nr 60 za większość pieniędzy zarobionych na kiermaszu zakupiono huśtawki i piaskownicę na plac zabaw. Dyrekcja szkoły zaobserwowała większą dbałość dzieci o te przedmioty oraz dumę, jaką uczniowie wyrażają za każdym razem, gdy pokazują dorostym, co szkoła dzięki nim zyskała.

Ale pieniądze to nie jedyna korzyść związana ze spółdzielczością. W szkołach branżowych, takich jak Zespół Szkół Kreowania Wizerunku, dzięki spółdzielni młodzież może odbywać praktyki w zawodzie. Z kolei uczniowie III Liceum Ogólnokształcącego mogą przygotowywać się **międzynarodowej matury**, dzięki dostępowi do bardzo drogiego podręczników, który ułatwia im spółdzielnia IBOOK.

Na podobne potrzeby odpowiadają projekty w rodzaju „Miniprzedsiębiorstwa” Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości. Tu również podkreśla się wyjątkowe znaczenie praktycznego wykorzystania umiejętności. Oto kilka przykładów:

→ Rascal Industry³ – właściciele założyli firmę w 2012 roku, w ramach projektu na lekcjach

przedsiębiorczości, będąc wówczas uczniami II Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie;
 → Miniprzedsiębiorstwo **Futapp** z Bydgoszczy, gdzie uczniowie stworzyli aplikację **DzienSzkolny.pl**⁴ – mobilny organizator zajęć lekcyjnych, przeznaczony dla uczniów, nauczycieli i rodziców;
 → zielonogórska firma Take&Tie⁵ sprzedaje z sukcesem nietuzinkowe, bo wykonane według autorskiego pomysłu, sznurówki;

Młodzi ludzie chcą realnej weryfikacji swoich umiejętności na rynku, charakteryzują się świadomością globalnej dynamiki zmian i oczekują przygotowania przed wkroczeniem w świat zawodowy jak najwcześniej. Jak mówi Anna Wolnik, opiekunka bydgoskiego miniprzedsiębiorstwa:

3 Zob. <https://www.rascalindustry.pl/>.

4 Zob. <https://dzienszkolny.pl/>.

5 Zob. https://www.facebook.com/pg/takeandtie/about/?ref=page_internal.

możliwość sprawdzenia swoich zdolności, skonfrontowania swoich wyobrażeń o prowadzeniu biznesu z rzeczywistością – to wszystko stanowi wartość, która jest nie tylko źródłem praktycznych umiejętności, ale też inwestycją, która zaprocentuje w ich przyszłej karierze zawodowej.

Praktyka ponad teorię – to oczekiwanie powtarza się w większości opinii przekazywanych przez uczestników różnych programów i projektów przedsiębiorczych. Dzięki udziałowi w tego typu przedsięwzięciach zaczęli myśleć o założeniu własnej firmy. Docenili, że uczą się gospodarowania, zarządzania i pracy zespołowej, czyli tego wszystkiego, co stanowi o przyszłości życia zawodowego. Wysoko ocenili też możliwość poznania prawdziwych przedsiębiorców oraz obserwowania firmy „od środka”.

Samo znalezienie możliwości, wiedza o tym, co i gdzie jest dostępne, stanowi dużą wartość. Bez pomocy – nauczyciela, aktywnego rodzica albo przedsiębiorczego dyrektora szkoły – młodzi ludzie często nie wiedzą, jak zacząć przygodę z przedsiębiorczością. Konieczne jest także zwrócenie uwagi na stosowanie odpowiednich metod nauczania, z reguły innych niż tradycyjne, wykorzystywanych w przypadku zajęć z innych przedmiotów. Umiejętne inspirowanie uczniów do rozwijania w sobie tych kompetencji niż przekazywanie wiedzy jak być przedsiębiorczym. Ważna jest też świadomość kształtowania kompetencji przedsiębiorczych w ramach wszystkich przedmiotów szkolnych. Nauczyciele wskazali, że ważne jest dla nich sieciowanie, czyli ułatwianie kontaktu osobom, które prowadzą podobną działalność, aby stworzyć warunki do konfrontowania pomysłów, inspirowania się wzajemnie i wspierania,

chcieliby poznać nowe metody np. design thinking, model business canvas, ale także wyrazili potrzebę bliższego zaznajomienia się z kwestiami finansów i rachunkowości. Zaznaczyli również, że chcieliby wzmocnić poczucie, że to co robią jest ważne i doceniane.

Studia nie są już priorytetem. Młodzież chce wiedzieć o dodatkowych możliwościach rozwoju, zdobywaniu grantów i funduszy. Nie boi się realizować pomysłów. Młodzi ludzie osiągają sukcesy dzięki temu, że w odpowiednim czasie rozpoznają swoje talenty i umiejętności. Na ogół odbywa się to poza systemem szkolnym. Jednocześnie jednak zaznaczają, że brak im informacji jak zacząć, podstaw, wiedzy jak można znaleźć środki na rozpoczęcie działalności itp. Potrzebują miejsca, być może programu (długofalowego, systemowego), gdzie, jako

osoby niepełnoletnie, oraz zaraz po ukończeniu szkoły, znalazłyby miejsce do inspiracji, wymiany doświadczeń i zdobywania konkretnej wiedzy wspierającej ich w kreowaniu własnej przyszłości.

Dobre przykłady:

- właścicielki Ben Bagel to dwie 19-latki, które postanowiły nie iść na studia, a zamiast tego pozyskały dofinansowanie z Funduszy Europejskich i założyły małą gastronomię w centrum Warszawy;
- dziewczyny z Agencji Ogień⁶ (jedna z nich jest na pierwszym roku studiów, a druga nie podeszła nawet do matury, bo... „nie miała na nią czasu”) założyły agencję, która pomaga młodym ludziom znaleźć pracę lub wolontariat;
- gdańszczanin Ksawery Tyzo (współzałożyciel spółdzielni uczniowskiej) dzięki wsparciu

6 Zob. <https://www.agencjaogien.pl/>.

MOŻLIWOŚCI ROZWOJU → Bariery

rodziców i swojego Anioła Biznesu – Dawida Urbana⁷ realizuje marzenia o własnej firmie.

- 4.2** W rozdziale 3. „Formy wsparcia...” przedstawione zostały różne inicjatywy przedsiębiorcze funkcjonujące poza szkołą. Niektóre z nich były początkowo postrzegane jako mało atrakcyjne. Przykład spółdzielni uczniowskich pokazuje, że jeden skutecznie zrealizowany projekt może odmienić sytuację.

Dzięki Stowarzyszeniu Morena w 2018 roku powstało 28 spółdzielni w 12 gdańskich szkołach podstawowych i ponadpodstawowych (istniały jeszcze wówczas gimnazja). Ten projekt już się

zakończył. Na dzień dzisiejszy 2/3 spółdzielni przetrwało. Jednym z elementów, który przesądził o powodzeniu projektu, była gratyfikację pieniężną, jaką opiekunowie spółdzielni otrzymywali za dodatkową pracę. Wraz z wygaśnięciem projektu skończyło się również dofinansowanie.

Licznie przeprowadzone rozmowy w trakcie badania jakościowego wykazały jednoznacznie, że o sukcesie jakiegokolwiek przedsięwzięcia świadczy w głównej mierze zaangażowanie nauczyciela. To on trzyma w ryzach całą inicjatywę, prowadzi księgowość (zwłaszcza w szkołach podstawowych), poświęcając na to swój

⁷ Zob. <https://dawidurban.com/>.

czas wolny. Przedsiębiorczy nauczyciel, na którym spoczywa odpowiedzialność za efekty kształtowania umiejętności uczniów, odgrywa w tym procesie pierwszoplanową rolę⁸. Wykonuje dodatkową pracę wyłącznie z własnej chęci, nie dla korzyści materialnych. Wie, że jeśli przestanie pracować, nie znajdzie się nikt, kto będzie skłonny go zastąpić. Nie może też liczyć na uznanie ze strony kolegów i koleżanek z pracy.

Taki stan rzeczy może powodować frustrację. Nauczyciele cieszą się osiągnięciami swoich uczniów i chcą robić dla nich jak najwięcej, ale nie kosztem życia prywatnego czy poczucia własnej wartości. Kwestie finansowe, zwłaszcza w obecnej sytuacji nauczycieli, to temat odrębny. Bez zaangażowanych nauczycieli,

otwartej dyrekcji i życzliwych rodziców – niewiele można zdziałać. Niestety w polskiej szkole brakuje czasu i środków na doszkalanie nauczycieli.

Kluczowe pytanie brzmi: jak wzmocnić tych nauczycieli, którzy już są aktywni? A jak zachęcić pozostałych do działania?

Brak nauczycieli chętnych do przyjęcia funkcji opiekunów może okazać się najpoważniejszą przeszkodą w rozwoju spółdzielni uczniowskich.

Osobnym problemem, z którym również spółdzielnie się borykają są kwestie sanepidu, od których zależy asortyment sklepu, oraz problemy lokalowe. Po ostatniej reformie edukacji, w szkołach nastąpiła kumulacja roczników,

8 A. Śliwińska, „Przedsiębiorczy nauczyciel” [w:] „Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych”, red. T. Rachwał, wyd. FRSE, Warszawa 2019, s. 252–265.

a co za tym idzie, trzeba było wykorzystać każdą dostępną przestrzeń. Często również bywa tak, że choć potrzeba posiadania sklepu w ramach spółdzielni jest duża (dzieci nie mają w okolicy żadnego innego sklepu), to jednak na przeszkodzi stoi brak miejsca.

Nauczyciele, którzy zostali niejako przymuszeni do prowadzenia zajęć z przedsiębiorczości w ramach podstawy programowej, odczuwają braki w metodyce. Stąd duże zapotrzebowanie na warsztaty i programy doszkalcające skierowane *stricte* do tej grupy. Pedagodzy zwracają też uwagę na potrzebę zmiany edukacji przedsiębiorczej w szkołach na bardziej efektywną, budującą oraz praktyczną.

Podczas wywiadów przewinęła się wielokrotnie kwestia braku edukacji ekonomicznej w najmłodszych klasach. Zwracano uwagę, że

trudno zachęcić dzieci w 7 czy 8 klasie szkoły podstawowej do działania bardziej przedsiębiorczego, ponieważ wiedza uczniów jest praktycznie żadna. W szkołach, gdzie istnieją spółdzielnie, panuje uzasadniona obawa, że po odejściu najbardziej zaangażowanych uczniów, nie pojawią się następcy. Tym bardziej, że kolejni członkowie spółdzielni nie będą absolwentami projektów przedsiębiorczych, czyli nie otrzymają szansy na wzięcie udziału w warsztatach i szkoleniach, jakie przeszli ich poprzednicy.

Programy przedsiębiorcze skierowane do młodzieży to niejednokrotnie inicjatywy jednoroczne, krótkotrwałe, uzależnione od przyznanego dofinansowania. Okazję do uczestnictwa mają ci uczniowie, którzy w danym roku „załapią się” na dany projekt. Długofalowe przedsięwzięcia edukacyjne stanowią zdecydowaną mniejszość.

Innym wyzwaniem jest zmotywowanie kolejnych placówek do korzystania z dostępnej oferty. Z doświadczeń organizatorów prowadzących programy wieloletnie wynika, że co roku z zajęć korzysta ta sama grupa nauczycieli, z tych samych szkół (zmieniają się tylko klasy). Problemem jest także czas, który młodzież mogłaby poświęcić na dodatkowe warsztaty czy udział w projekcie, np. w technikach młodzież jest obłożona dodatkową liczbą godzin praktyk.

Przykłady spółdzielni założonych poza Gdańskiem, to znaczy w Starogardzie Gdańskim, Gniewie czy Smętowie Granicznym (tamtejsza istnieje od 1950 roku!) pokazują, że dla nich największą barierą jest brak partnerów, czyli zaprzyjaźnionej spółdzielni w innej szkole, z którą mogliby wymieniać się doświadczeniami. Poza tym dla nauczycieli i młodzieży

z mniejszych ośrodków nie ma dostatecznego wsparcia – w zasadzie nie prowadzi się żadnych szkoleń. Ta bariera jest więc zarazem potrzebą do zaspokojenia. Działania ośrodka wojewódzkiego powinny promieniować na cały region, aby uczniowie z mniejszych miejscowości mieli porównywalne szanse w stosunku do rówieśników z metropolii.

MOŻLIWOŚCI ROZWOJU → Uwarunkowania formalno-prawne

4.2 Kwestia uwarunkowań formalno-prawnych dotyczy głównie spółdzielni uczniowskich. Funkcjonują one na podstawie przepisów (art. 86) ustawy z 14 grudnia 2016 r. Prawo Oświatowe: *W szkole i placówce mogą działać (z wyjątkiem partii i organizacji politycznych) stowarzyszenia i inne organizacje [...], których celem statutowym jest działalność wychowawcza albo rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki.*⁹

Spółdzielnie nie posiadają osobowości prawnej, a ich przedmiotowa organizacja podlega zgłoszeniu zarówno Kuratorium, jak i Krajowej Radzie

Spółdzielczej. Od ponad roku trwają prace międzyresortowe: Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii w celu ulepszenia prawa i wpisania spółdzielni uczniowskich jako pełnoprawnego bytu do ustawy o spółdzielczości. W konsultacjach ministerialnych uczestniczą między innymi przedstawiciele gdańskiego Stowarzyszenia Morena. Wiele wskazuje na to, że po usprawnieniu legislacji zacznie powstawać więcej spółdzielni uczniowskich. Jednak na razie brakuje ram prawnych, a nadmierna biurokracja zniechęca szkoły do podejmowania inicjatyw spółdzielczych.

⁹ Dz.U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.

Inną kwestią jest możliwość zakładania przedsiębiorstw i prowadzenia działalności gospodarczej przez bardzo młode osoby. Działalność jednoosobową (wpis do CEIDG¹⁰) może prowadzić wyłącznie osoba pełnoletnia. W sytuacji, gdy małoletni otrzymuje darowiznę w postaci prawa do przedsiębiorstwa lub gdy w jego imieniu, za zezwoleniem sądu opiekuńczego, dojdzie do nabycia przedsiębiorstwa, albo gdy je odziedziczy – nie może kontynuować działalności.

Uważa się, że tendencja do zakładania firm przez coraz młodsze osoby będzie wzrastać. Odsetek osób wybierających studia wyższe po egzaminie maturalnym spada z roku na rok. Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. w uczelniach kształciło się 1230,3 tys. osób (w tym 73,3% w uczelniach publicznych),

tj. o 61,6 tys. mniej w stosunku do poprzedniego roku.

W roku akademickim 2017/18 dyplom ukończenia studiów otrzymało 327,7 tys. absolwentów, tj. o 15,4% mniej niż w 2017 r. W ciągu ostatnich 10 lat liczba studentów systematycznie zmniejszała się: z 1927,8 tys. osób w roku akademickim 2008/09 do 1230,3 tys. w roku akademickim 2018/19. W roku akademickim 2018/19 na studiach stacjonarnych zarejestrowano 809,3 tys. osób, czyli 65,8% studiujących, natomiast na niestacjonarnych – 421 tys. osób. Wśród najczęściej wybieranych grup kierunków były: biznes, administracja i prawo (na których studiowało 22% wszystkich studentów), technika, przemysł, budownictwo (odpowiednio 17,2%), nauki społeczne, dziennikarstwo i informacja oraz zdrowie i opieka społeczna (po 11,5%)¹¹.

10 Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej.

11 Dane GUS.

Częściej niż studia wybierana jest edukacja pozaformalna. Coraz więcej Polaków kształca się na różnego rodzaju kursach i szkoleniach. Tradycyjne programy studiów przestają odpowiadać na potrzeby rynku. Dobrym przykładem są programiści, którzy po ukończeniu kursów programowania stają się bardziej atrakcyjni dla pracodawców, niż gdyby posiadali tytuł magistra¹².

Z drugiej strony osoba niepełnoletnia, posiadająca ograniczoną zdolność do czynności prawnych, może przystąpić do spółki handlowej. Podobnie jest z udziałem niepełnoletniego w spółkach osobowych, z tym jednak wyjątkiem, że nie może on zaciągać zobowiązań bez zgody sądu. Wynika to z faktu, że każdy ze wspólników spółki jawnej, która należy do grupy spółek osobowych, odpowiada za jej zobowiązania.

¹² Zob. <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1119006,koniec-boomu-na-studiowanie-mlodzi-polacy-wyberaja-kursy.html> (dostęp: 21.11.2019 r.).

¹³ Zob. <https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/zakladanie-firmy/chce-zalozyc-spolke-z-o-o/spolka-z-ograniczona-odpowiedzialnoscia> (dostęp: 21.11.2019 r.).

Uwarunkowanie formalno-prawne są regulowane przez:

- Ustawę z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców,
- Ustawę z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy,
- Ustawę z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym,
- Ustawę z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych.

Osobie niepełnoletniej zajmującej się na przykład programowaniem na poziomie zawodowym pozostaje założenie działalności na jednego z rodziców. Po ukończeniu 18 roku życia założenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością¹³ nie nastrocza już problemów,

pod warunkiem, że osoba ma wsparcie w kwestiach księgowo-finansowych. Generalnie, jak wskazują respondenci: „brakuje wiedzy o założeniu działalności krok po kroku i o uwarunkowaniach prawnych, co można, a czego nie”.

GDAŃSK NA TLE WOJEWÓDZTWA I KRAJU

5

Gdańsk jest bez wątpienia miastem przedsiębiorczym. I to nie tylko ze względu na fakt, że wskaźnik przedsiębiorczości w 2018 roku (mierzony liczbą podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na tysiąc osób w wieku produkcyjnym) wyniósł 282,2¹. Systematycznie rośnie liczba mieszkańców, a maleje stopa bezrobocia (do 2,6% w 2018 r.), przy jednoczesnym wzroście wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw (o 5%,

do poziomu 5830 zł)². W czerwcu 2019 roku Gdańsk uzyskał specjalną nagrodę: Europejski Region Przedsiębiorczości. Jest to międzynarodowe wyróżnienie dla regionów, które sprzyjają biznesowi³. Województwo pomorskie zostało docenione za przyciąganie wykwalifikowanych pracowników, również zza granicy, współpracę biznesu i nauki, edukację przedsiębiorczą młodzieży oraz wspieranie innowacyjnych startupów⁴.

1 Raport o stanie miasta Gdańska za rok 2018, s. 96.

2 Tamże.

3 Wyróżnienie ustanowił Komitet Regionów we współpracy z Komisją Europejską. Wspierają ją Parlament Europejski, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny oraz zainteresowane podmioty na szczeblu UE. Nagroda służy wyłanianiu i nagradzaniu regionów i miast UE o wyróżniającą się i wychodzącą w przyszłość strategii rozwoju przedsiębiorczości, bez względu na ich wielkość, zamożność czy konkretne kompetencje. Obszary, które przedstawią najbardziej wiarygodną, zauważalną, przyszłościową i obiecującą strategię polityczną, otrzymują w danym roku tytuł Europejskiego Regionu Przedsiębiorczości.

4 Zob. <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/gdansk-i-pomorze-zdobyly-nagrade-europejskiego-regionu-przedsiębiorczosci-2020-nie-publiczowac,a,149331>.

Gdańsk jest centrum życia społeczno-gospodarczego regionu, oddziałującym na cały obszar województwa i wpływającym na podejmowanie aktywności, w tym **rozwoju** przedsiębiorczości. Wskazuje na to między innymi strategia Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot⁵.

W październiku 2019 roku ukazał się raport „Europolis. Miasta dla młodych” przygotowany przez Polską Fundację im. Roberta Schumana i Fundację Konrada Adenauera w Polsce. Raport ten stanowi ranking polskich miast pod kątem atrakcyjności dla młodych mieszkańców. Jak zaznaczają autorzy: „w świetle postępującego starzenia się demograficznego Polski i Europy oraz pogarszających się prognoz dotyczących stanu środowiska i klimatu to postawy

i możliwości młodych zadecydują o przyszłości społeczeństw”. A miasto, w którym młodzi zdecydują się żyć, ma nie tylko przyciągać, ale i inspirować – ma być elastyczne, dynamiczne, prorozwojowe i otwarte. Takie określenia pojawiły się wśród blisko 30 tysięcy millennialów (osób urodzonych w latach 1984–2001) przebadanych w ramach *Global Urban Millennial Survey* w 2016 roku.⁶

Gdańsk w raporcie „Europolis” wypada świetnie na tle ponad 60 innych miast na prawach powiatu, zajmując 4. miejsce (pierwsza trójka: Warszawa, Rzeszów, Katowice). Ranking został ponadto podzielony na kilka pomniejszych kategorii, w których Gdańsk sklasyfikował się następująco:

5 Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot (dawniej: Gdański Obszar Metropolitalny) to powołane 15 września 2011 roku stowarzyszenie samorządowe mające na celu zacieśnienie współpracy i doprowadzenie do harmonijnego rozwoju całego obszaru metropolitalnego wokół Gdańska, poprzez jak najlepsze wykorzystanie potencjału miast i gmin członkowskich.

6 Za: <https://www.youthfulcities.com/urban-millennial-survey>.

- „otwartość” – 1. miejsce;
- „mobilność” – 3. miejsce (za Rzeszowem i Warszawą);
- „kultura i rozrywka” – 7. miejsce (na 2. miejscu uplasował się Sopot, na 12. Gdynia);
- „gospodarka lokalna” – 9. miejsce;
- „edukacja” – 16. miejsce (na 4. miejscu Sopot, na 5. Słupsk);
- „zdrowie i opieka” – 20. miejsce (pozostałe miasta województwa pomorskiego znalazły się znacznie niżej);
- „infrastruktura” – 24. miejsce (na 2. miejscu Sopot).

Gdańsk został więc uznany za stolicę otwartości – w tej kategorii jest liderem. Na wysoką punktację wpłynęła skala wydanych delegacji

i zezwoleń na pracę dla cudzoziemców oraz odsetek młodych radnych. Zastanawiać może niższa pozycja w kategorii gospodarki lokalnej (tu zmiennymi były: atrakcyjność zarobków na lokalnym rynku pracy, lokalne ożywienie gospodarcze, nieprzystępność lokalnego rynku pracy dla młodych, chłonność lokalnego rynku pracy) i edukacji (zmienne: dostępność kształcenia ponadpodstawowego, dostępność kształcenia podstawowego, finansowe wsparcie ze strony miast dla uczących się młodych, dostępność edukacji wyższej, dostępność prestiżowych ośrodków akademickich)⁷.

⁷ Raport „Europolis. Miasta dla młodych”, wersja cyfrowa: <http://europolis.schuman.pl/wp-content/uploads/sites/2/2019/11/Europolis.-Miasta-dla-m%C5%82odych-1.pdf> (dostęp: 21.11.2019).

WNIOSKI I REKOMENDACJE

6

Przedsiębiorczość jest pojęciem wieloznacznym i różnie definiowanym: nie ma jednej, powszechnie akceptowanej definicji przedsiębiorczości. Europejska koncepcja przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej także zmieniała swoje znaczenie w ciągu ostatniej dekady. Obecnie większą wagę (w porównaniu z zaleceniami z 2006 roku¹) przykładana jest do proaktywności, empatii, odpowiedzialności i postaw etycznych. Mocniej wybrzmiewają kwestie rozumienia procesów ekonomicznych, zdolności podejmowania decyzji finansowych,

skutecznego komunikowania się i negocjowania, a także radzenia sobie z niepewnością, dwuznacznością i ryzykiem, będących elementami procesu podejmowania świadomych decyzji².

Podejście do przedsiębiorczości się zmienia, rozwój nabiera tempa, pojawiają się coraz to nowe raporty o kondycji społeczeństwa i młodzieży³. Szkolne podstawy programowe nie nadążają za tą dynamiką; idąc utartym torem, przestają odpowiadać na nowoczesne

1 Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE), wersja cyfrowa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=EN> (dostęp: 21.11.2019).

2 Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. UE 2018/C 189/01.

3 Zob. <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/human-capital/articles/raport-milleniarsi-2019.html> (dostęp: 21.11.2019 r.).

potrzeby. Mimo wprowadzenia do szkół przedmiotów ekonomicznych, nastawionych na kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży (podstawy przedsiębiorczości, ekonomia w praktyce), uczniowie nie są przygotowani do wyzwań gospodarczych.

Potrzeba większej aktywności w obszarze edukacji pozaformalnej. Rekomendacje oświatowe wykraczałyby poza zakres przedmiotowy niniejszego badania, zresztą dysponujemy już pewną wiedzą w tym zakresie⁴. A jednak trzeba podkreślić, że pojęcie edukacji jako procesu uczenia się przez całe życie jest coraz częściej podnoszone publicznie.

4 Raport „Technologie i postawy przedsiębiorcze wśród młodzieży gdańskiej” powstały w ramach projektu Sobato w 2014 r.

5 Lusardi A., Mitchell O. S., “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence, [w:] Journal of Economic Literature”, 2014., a także: “APEC Guidebook on Financial and Economic Literacy in Basic Education”, Human Resources Development Working Group, 2014.

Wyniki różnych, niezależnych badań potwierdzają zgodnie, iż nauczanie ekonomii i finansów powinno zaczynać się od najmłodszych lat. Tylko tak umożliwimy młodym ludziom dobry start, wyposażając ich w odpowiednie umiejętności i nawyki gospodarowania pieniędzmi. Świadomość ekonomiczna kształtowana w początkowych latach życia może mieć znaczący, pozytywny wpływ na zachowanie dorosłych obywateli oraz skuteczność podejmowanych przez nich decyzji finansowych⁵. Tę opinię potwierdzają także nauczyciele.

Uważa się zatem, że inwestowanie w rozwój młodych i bardzo młodych ludzi jest wymogiem naszych czasów na drodze do osiągnię-

cia większej przedsiębiorczości⁶. A suma postaw indywidualnych będzie się przekładać na wskaźniki wzrostu ekonomicznego, oddziałując korzystnie na całą społeczność.

Rekomendacja: wdrożyć system zajęć warsztatowych z edukacji ekonomicznej i finansowej, ogólnodostępnych przez cały rok szkolny, dostosowanych do możliwości poznawczych przedszkolaków i uczniów najmłodszych klas szkoły podstawowej. Warsztaty mogą odbywać się w placówkach szkolnych albo w innej, specjalnie przygotowanej przestrzeni. Powinny być nastawione na wzbudzenie zainteresowania u dzieci i stworzenie wstępnych warunków do inicjowania aktywności na dalszych etapach kształcenia przedsiębiorczego.

Nauczyciele prowadzący lekcje przedsiębiorczości oraz ci angażujący się w opiekę nad spółdzielniami i miniprzedsiębiorstwami, potrzebują przekonania, że ich praca jest ważna, a oni sami – kompetentni. Chcą pracować dla młodzieży, ale nie kosztem życia prywatnego.

Rekomendacja: stworzyć ofertę doskonalenia nauczycieli podstaw przedsiębiorczości i doradztwa zawodowego. Udostępnić miejsce, gdzie mogliby się sieciować i wymieniać doświadczeniami. Wdrożyć system niewielkich grantów lub nagród dla najbardziej aktywnych nauczycieli i szkół, aby wzmocnić ich prestiż. Skoncentrować działania na osi współpracy między rodzicami, nauczycielami i dyrektorami szkół. Udostępnić sprawdzone rozwiązania

6 Androulla Vassiliou, komisarz UE ds. edukacji, kultury, wielojęzyczności i młodzieży w latach 2010–2014 już pięć lat temu mówiła: warunkiem utrzymania konkurencyjności Europy jest inwestowanie w ludzi, w ich umiejętności, zdolności przystosowawcze oraz innowacyjność. Oznacza to, że należy zachęcać do prawdziwej zmiany sposobu myślenia w Europie w kierunku większej przedsiębiorczości, rozpoczynając od zaszczepiania ducha przedsiębiorczości od najmłodszych lat szkolnych.

nauczycielom z całego regionu. Ze względu na dynamiczne kształtowanie się nowych zawodów przyszłości⁷ potrzebne jest instytucjonalne wsparcie w nawiązywaniu kontaktów z podmiotami biznesowymi, zwłaszcza technologicznymi. Istnieją dobre praktyki w tym zakresie: Pracodawcy Pomorza, „Lekcje Przedsiębiorczości” Gdańskiego Inkubatora Przedsiębiorczości STARTER, programy Centrum Rozwoju Talentów.

Przedsiębiorcy zaczynają dostrzegać potencjał w młodzieży i coraz chętniej pozyskują talenty w szkołach. Dzieje się tak na przykład III Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni, gdzie blisko 300 specjalistów z firmy Jit Team (Pomorski Park Naukowo-Technologiczny), wytwarzających wysokiej jakości oprogramowanie, współpracuje

z uczniami podczas zajęć warsztatowych. Efektem tej współpracy ma być opracowanie przez uczniów nowej, użytecznej aplikacji, którą zaprezentują na koniec roku szkolnego 2019/2020⁸. Podobna sytuacja występuje w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 8 w Gdyni, która przybrała sztyld *Microsoft Flagship School*⁹. Microsoft wspomógł placówkę merytorycznie i technologicznie. Ta szkoła jest dobrze zaprojektowana i stawia na synergii ludzi – przestrzeni i technologii – po to, by lepiej organizować procesy edukacyjne, łącząc wiedzę z kompetencjami społecznymi.

Rekomendacja: umożliwić w szerszym zakresie (nie tylko projektowym, krótkotrwałym) budowanie partnerstw z innowacyjnymi organizacjami i przedsiębiorstwami zmieniającymi

7 Zob. <http://infuture.institute/raporty/pracownik-przyszlosci/> (dostęp: 21.11.2019 r.).

8 Zob. <https://nauka.trojmiasto.pl/Licealisci-opracuja-aplikacje-pod-okiem-ekspertow-n139424.html> (dostęp: 21.11.2019 r.).

9 Zob. <https://17logdynia.pl/tag/microsoft-flagship-school/> (dostęp: 21.11.2019 r.).

oblicze rynku, co zapewni uczniom warunki do rozwijania umiejętności przedsiębiorczych w praktyce.

Przykłady omówione w rozdziale 4. wyraźnie ilustrują tendencję młodych do zakładania własnej działalności gospodarczej. Thomas Schott, profesor Wydziału Przedsiębiorczości i Zarządzania z Uniwersytetu Południowej Danii powiedział: „musimy znaleźć sposoby, aby wykorzystać motywację młodych ludzi, którzy chcą rozpocząć działalność, a którym może brak pewnych umiejętności i kontaktów, aby to zrobić skutecznie”¹⁰.

Potrzeba lepszej informacji o tym, jakie projekty i programy wspierające funkcjonują w regionie. Według raportu „Deloitte Millennial

Survey Millennials disappointed in business, unprepared for Industry 4.0.” (2018 r.) młodzież chce prowadzić biznes bardziej uwarunkowany społecznie¹¹.

Rekomendacja: stworzyć miejsce, którego przeznaczeniem będzie wspieranie osób chcących założyć własną firmę (krok po kroku) oraz udzielanie pomocy przy wykorzystaniu dostępnych instrumentów wsparcia. Zapewnić możliwość uczestnictwa w warsztatach (na przykład z *crowdfundingu* czy nowych metod). Ułatwić znalezienie informacji odnośnie do aktualnych, regionalnych projektów i programów oraz instytucji wspierających, gdzie można się inspirować, wymieniać doświadczeniami i zdobywać konkretną wiedzę z zakresu szeroko pojętej przedsiębiorczości.

10 Za: <https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/3136-przedsiębiorczosc-młodziezy> (dostęp: 21.11.2019 r.).

11 Zob. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/About-Deloitte/gx-2018-millennial-survey-report.pdf> (dostęp: 21.11.2019 r.).

Warto, aby takie miejsce tworzyło trwały **ekosystem** (a nie miało charakteru czasowego projektu/programu). Przeznaczonego zarówno dla młodzieży pełnoletniej jak i niepełnoletniej. Dla młodzieży akademickiej lub szerzej – pełnoletniej, możliwości jest całkiem sporo. Tu z kolei priorytetowa okazuje się umiejętność znalezienia dostosowanej oferty, a do tego potrzebna jest wiedza o tym, gdzie szukać.

Miasto Gdańsk aktywnie reaguje na wyzwania cywilizacyjne. Można wprawdzie zauważyć pewien rozdźwięk między wnioskami z raportu „Europolis. Miasta dla młodych” a zdobyciem nagrody Europejskiego Regionu Przedsiębiorczości. Dlatego, aby utrzymać pozycję lidera i świecić przykładem dla innych miast, Gdańsk powinien skupić uwagę na edukacji przedsiębiorczej. W interesie gdańskiej społeczności leży wspieranie młodzieży, która teraz jeszcze

się uczy, ale już za chwilę będzie podejmować pracę i wpływać na lokalny rynek.

Na uwadze warto też mieć ciągłe zmiany, jakie zachodzą w stosunku młodzieży do pracy oraz pojawianie się na horyzoncie zawodów przyszłości (prawdopodobnie zaistnieją w ciągu najbliższej dekady, tak przewiduje *Infuture Hatalska Foresight Institute*).

Stworzenie elastycznego ekosystemu, innowacyjnego i otwartego na zmiany, nadążającego za globalnymi trendami; uważne obserwowanie tendencji w Polsce i na świecie; wsłuchiwanie się w potrzeby uczniów, studentów i nauczycieli; zapewnienie dostępu do informacji poprzez stworzenie wiarygodnego ośrodka; szkolenie, doradzanie, inspirowanie – to może być najlepsza odpowiedź.

Przypisy

Akty prawne:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190000639/O/D20190639.pdf>
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001675/O/D20181675.pdf>
- Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dn. 26 lipca 2016 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160001154/O/D20161154.pdf>
- Ustawy z dn. 14 grudnia 2016 r. Prawo Oświatowe:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/T/D20170059L.pdf>
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820300210/U/D19820210Lj.pdf>
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000646/T/D20180646L.pdf>
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000647/T/D20180647L.pdf>

– Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971210769/O/D19970769.pdf>

– Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych:
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20000941037/T/D20001037L.pdf>

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=EN>

Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie:

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

Raporty:

Global Entrepreneurship Monitor (GEM): „Future Potential – a GEM perspective on youth entrepreneurship 2015”:

<http://gemorg.bg/wp-content/uploads/2015/11/gem-2015-youth-report-1438012592.pdf>

Raport o stanie miasta Gdańska za rok 2018:

<https://www.gdansk.pl/download/2019-05/128917.pdf>

Raport 2018 Deloitte Millennial Survey Millennials disappointed in business, unprepared for Industry 4.0:

<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/About-Deloitte/gx-2018-millennial-survey-report.pdf>

Raport World Economics Forum The Global Competitiveness Report 2018: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/The-GlobalCompetitivenessReport2018.pdf>

Raport „Europolis. Miasta dla młodych”:
<http://europolis.schuman.pl/wp-content/uploads/sites/2/2019/11/Europolis.-Miasta-dla-m%C5%82odych-1.pdf>
 Raport „Pracownik przyszłości”:
<http://infuture.institute/raporty/pracownik-przyszlosci/>

Publikacje:

Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych, red. T. Rachwał, wyd. FRSE, Warszawa 2019, za:
http://czytelnia.frse.org.pl/media/Kształtowanie_online.pdf
 K. T. Konecki, Studia z metodologii badań jakościowych, Warszawa, 2018.
 Lusardi A., Mitchell O. S., “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence, [w:] Journal of Economic Literature”, 2014.
 APEC Guidebook on Financial and Economic Literacy in Basic Education”, Human Resources Development Working Group, 2014

Artykuły:

<https://bydgoszcz.naszemiasto.pl/uczniowie-bydgoskiej-siodemki-godnie-reprezentowali-nasz/ar/c1-3819142>
<https://www.gdansk.pl/urzed-miejski/wydzial-rozwoju-spolecznego/spoldzielnia-uczniowska-biedroneczka,a,67021>
<https://www.gdansk.pl/wiadomosci/gdansk-i-pomorze-zdobyly-na-grode-europejskiego-regionu-przedsiębiorczosci-2020-nie-publikowac,a,149331>
<http://www.um.warszawa.pl/aktualnosci/przedsiębiorcza-m-odzie-20>
<https://noizz.pl/wywiady/ben-bagel-nastolatki-zalozily-knaje-z-bajglami-w-warszawie/gx272fz>
<https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1119006,koniec-bo-omu-na-studiowanie-mlodzi-polacy-wybiegaja-kursy.html>

<https://www.biznes.gov.pl/pl/firma/zakladanie-firmy/chce-zalozyc-spolke-z-o-o/spolka-z-ograniczona-odpowiedzialnoscia>
<https://www.gdansk.pl/wiadomosci/gdansk-i-pomorze-zdobyly-na-grode-europejskiego-regionu-przedsiębiorczosci-2020-nie-publikowac,a,149331>
<https://nauka.trojmiasto.pl/Licealisci-opracuja-aplikacje-pod-okiem-ekspertow-n139424.html>
<https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/3136-przedsiębiorczosc-mlodziezy>

Strony internetowe instytucji, programów i projektów:

Fundacja Rozwoju Spółdzielczości Uczniowskiej: www.frsu.pl
 Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości: www.junior.org.pl
 Junior Achievement’s Worldwide: <https://www.jaworldwide.org/>
 Centrum Edukacji Obywatelskiej: <https://przedsiębiorczy.ceo.org.pl/>
 Fundacja Lean Education: <https://www.leaneducation.pl>
 Platforma Fundacji Zwolnieni z Teorii: <https://zwolnienizteorii.pl/>
 Fundacja Katalyst Education: <https://katalysteducation.org/pl/> i projekt: <https://mapakarier.org/>
 Platforma społeczna Cele Zrównoważonego Rozwoju: <https://www.un.org.pl/>
 Centrum Rozwoju Talentów: <https://centrumtalentow.pl/>
 Studenckie Forum Business Centre Club: <http://sfbcc.org.pl/>
 Stowarzyszenie Morena: <http://morena.org.pl/projekty/>
 Gdański Inkubator Przedsiębiorczości Starter: <http://inkubatorstarter.pl/>, a także: <http://kobiety.inkubatorstarter.pl/> ; <http://gdanskbusinessweek.pl/> ; <http://starter-pack.pl/> ; <http://lekcjeprzedsiębiorczosci.pl/> ; <http://inspire.inkubatorstarter.pl/>
 Fundacja Inspirujące Przykłady: <http://inspirujaceprzyklady.org.pl>
 Fundacja Wspólnota Wielopokoleniowa: <http://wielopokoleniowa.pl/>

biezace-projekty/

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości:

<https://www.parp.gov.pl/>

Polski Fundusz Rozwoju: <https://pfr.pl/> ; <https://www.startup.pfr.pl/pl/>

[aktualnosci/szkola-pionierow-pfr-druga-edycja/](https://www.startup.pfr.pl/pl/projektanci-innowacji-pfr/) ;

<https://www.startup.pfr.pl/pl/projektanci-innowacji-pfr/>

Polska Fundacja Przedsiębiorczości: <https://www.pfp.com.pl/>

Agencja Rozwoju Pomorza: <https://www.arp.gda.pl/>

Gdański Park Naukowo-Technologiczny: <https://gpnt.pl/>

Pomorski Park Naukowo-Technologiczny: https://ppnt.pl

Pracodawcy Pomorza: <http://pracodawcypomorza.pl>

Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości „Twój StartUp”:

<https://twojstartup.pl/>

Związek pracodawców Polska Przedsiębiorcza:

<https://polskaprzedsiebiorcza.pl/>

Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości: www.inkubatory.pl

Startup Academy: <https://startupacademy.pl/>

<https://revas.pl/>

<http://tintwatches.com/>

<https://www.facebook.com/youngbusinessfestival/>

<https://tydzienprzedsiebiorczosci.pl/>

<https://www.rascalindustry.pl/>

<https://dzienszkolny.pl/>

https://www.facebook.com/pg/takeandtie/about/?ref=page_internal

<https://www.agencjaogien.pl>

<https://dawidurban.com/>

<https://17logdynia.pl/tag/microsoft-flagship-school/>

<https://www.youthfulcities.com/urban-millennial-survey>

Inne:

<https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/human-capital/articles/report-millennials-2019.html>

<https://podstawaprogramowa.pl/Liceum-technikum/Podstawy-przedsiebiorczosci>

<https://www.facebook.com/siecpinka/>

https://www.facebook.com/pg/PolandBW/about/?ref=page_internal

https://www.facebook.com/events/3068226706526092/?active_tab=about

<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/wiadomosci/fundusze-europejskie-na-zalozenie-firmy/>

<https://www.przedsiebiorczygdansk.pl/>

Autorka: Anna Zielińska-Fedoruk

Opracowanie badania: Anna Dzieczewska

Koncepcja: Kinga Kuczyńska

Opracowanie graficzne: Fromline – studio graficzne Joanna Michniewska

Dziękuję wszystkim, którzy udzielili mi wywiadu i okazali dużo wsparcia: Joannie Świebodzie, Tadeuszowi Chądryńskiemu, Elżbiecie Pellowskiej-Habasińskiej, Katarzynie Olejnik, Annie Stencel, Beacie Wołkanowskiej, Ewie Kasprowiak, Hannie Grzelczak, Iwonie Pojmaj, Marcie Pszennej, Jolancie Kazanowskiej, Agacie Rasmus, Jarosławowi Sikorskiemu, Karinie Machurze, Annie Bulka, Annie Wolnik, Annie Dakowskiej, Karionie Chamier-Ciemińskiej, Mai Kurant, Karolinie Krzemińskiej, Agnieszce Cichockiej, Marzenie Cichowlas, Beacie Olkiewicz, Alicji Cejrowskiej, Jolancie Łojewskiej, Tadeuszowi Burczykowi, oraz Weronice Zimnej i Julii Święch z AGENCJI OGIEŃ, Zosi Arabskiej i Ksaweremu Tyzo ze spółdzielni IBOOK, Agnieszce Stolarskiej, Katarzynie Zabłudowskiej, Filipowi Empelowi, Kamilowi Wencie, Łukaszowi Walczakowi i Julii Nowopolskiej ze spółdzielni JECO, uczniom ze spółdzielni PUNKT KSERO w Zespole Szkół Łączności, uczniom ze spółdzielni DECOUPAGE DDKW ze Szkoły Ekonomiczno-Handlowej w Gdańsku.

